DE SYNESIO

PTOLEMENSI EPISCOPO ET PENTAPOLEOS DEFENSORE

THESIM

PROPONEBAT FACULTATI LITTERARUM PARISIENSI

J. MANDOUL

APUD TOLOSANUM COLLEGIUM PROFESSOR

LUTETIÆ PARISIORUM

APUD FÉLIX ALCAN, EDITOREM

VIA DICTA BOULEVARD SAINT-GERMAIN, 108

MDCCCXCIX

DE SYNESIO

PTOLEMENSI EPISCOPO ET PENTAPOLEOS DEFENSORE

DE SYNESIO

PTOLEMENSI EPISCOPO ET PENTAPOLEOS DEFENSORE

THESIM

PROPONEBAT FACULTATI LITTERARUM PARISIENSI

J. MANDOUL

APUD TOLOSANUM COLLEGIUM PROFESSOR

LUTETIÆ PARISIORUM

APUD FÉLIX ALCAN, EDITOREM

VIA DICTA BOULEVARD SAINT-GERMAIN, 108

MDCCCXCIX

BIBLIOGRAPHIA

Synesii opera (Epistularum, quarum mentio facta est, numeri iidem qui in operum collectione, *Patrologia* appellata, t.66, indicantur.)

Synesii epistulæ in *Epistolographis græcis,* ab Hescher editæ, Didot 1873.

H. Druon. *Œuvres de Synésius,* traduites entièrement en français et précédées d'une étude biographique et littéraire. Paris, Hachette, 1878.

F. Lapatz. *Lettres de Synésius*. Paris, 1871.

W. Fritz. *Die Briefe des Bischofs Synesius von Kyrene. Ein Beitrag zur Geschichte des Attizismus im IV und V Jahrhunderts.* Leipzig, Teubner, 1898.

Schneider. *De vita Synesii philosophi atque episcopi,* dissertatio inauguralis. Grimmæ, 1876.

Ligier. *De Hypatia philosopha et eclectismi alexandrini fine.* Dijon, 1879.

Thrige *Res Cyrenensium a primordiis inde civitatis usque ad ætatem qua in provinciæ formam a Romanis redacta.* Alteram editionem correctam et emendatam curavit. J. Bloch, Havniæ, 1828.

Rainaud. *Quid de natura et fructibus Cyrenaicæ Pentapolis antiqua monumenta cum recentioribus collata nobis tradiderint.* A. Colin, Paris, 1899.

Notitia dignitatum et administrationum omnium tam civilium quam militarium in partibus Orientis. (Bœcking, Bonn, 1839-1853.)

Digesta Justiniani Augusti. (Edit. Mommsen, Berlin 1870.)

Codex Theodosianus. (Edit. Hœnel, Leipzig 1837.)

Lécrivain (Ch.). *Le Sénat romain, depuis Dioclétien, à Rome et à Constantinople.* Thorin, 1888.

Guiraud (Paul). *Les assemblées provinciales dans l'empire romain.* Imprim. Nation., 1887.

Diehl. *Etudes sur l'administration byzantine dans l'Exarchat de Ravenne.* Paris, Thorin, 1888.

Fustel de Coulanges. *Histoire des institutions politiques de l'ancienne France; La Gaule romaine,* revue par Jullian. Hachette, 1891.

Baudouin (Ed.). *Les grands domaines dans l'Empire romain.* Paris, Larose, 1899.

Mommsen. *Das Rœmische militarwesen seit Diocletian.* Hermès, 1889, v. 24, p. 195-279.

Tillemont. *Mémoires pour servir à l'histoire ecclésiastique,* t. XII.

INTRODUCTIO

Ex omnibus Synesii operibus nihil nobis reliquum, præter centum sex et quinquaginta epistulas et nonnulla opuscula, de gente, de vita et de rebus quas gessit, cum Ptolemensis esset episcopus. Quapropter, permultorum judicio, rhetor alexandrinusque philosophus tantum fere habitus est Synesius, vir quidem lepido ingenio, litterarum vero nugas imprimis agere solitus. Sed de ejus episcopali officio pauci pauciora scripserunt. Cum autem omnia Synesii assidue opera legerim, id veritati tribuendum existimo, ut hominem ad vivum depingam, curiosius quidem et rhetorum more dicentem, sed minime cessantem in officio, cum res postulabat ut varia et episcopi et militum ex improviso ducis et civium patroni munera obiret.

Is enim fuit Synesius, ut controversias *de somniis*, et *de capillis cadentibus* belle et venuste scripserit, idem et inservierit diligentissime utilitati communi. Quid multa? Synesium similem fuisse dixerim viris principibus, qui, nono circiter sæculo, labante republica, cum fere nulla regibus inesset auctoritas, omnia, rem familiarem, provinciam, castella, militiam, civitatem suo concilio, sua ratione ad suum arbitrium administranda susceperunt. Quod patebit, si pauca disseruerimus de Synesii stirpe et indole, de rerum Cyrenaicarum statu, quinto sæculo incipiente, narrantes insuper quomodo Synesius rem publicam tractaverit.

DE SYNESIO

PTOLEMENSI EPISCOPO ET PENTAPOLEOS DEFENSORE

I

DE SYNESII STIRPE ET INDOLE

Synesium nobili stirpe esse natum satis constare videtur : quippe qui non sine superbia quadam genus suum ab antiquis Doriis, qui, Eurysthene duce, Spartam condiderint, ortum esse glorietur (1). Scimus enim in Pentapoli multas exstitisse gentes nobiles, quarum Synesius et studia et odia usurpavit (2). Ceterum, haud alius inter viros nobiles exstitit ac possessor latifundiorum (3), in quibus et *asini*, et *equi*, et *mulæ pascuntur* (4) ; sunt illi et prata et arva et vineta (5), quorum tantus est proventus, ut

(1) Ep. 57. — Cf. Ep. 113. Cyrenæ autem natus videtur esse : τὴν μητέρα Κυρήνην in ép. 4 dicit. De Synesii nobilitate et quo anno natus sit (370) acutissime disseruit Schneider (*De vita Synesii*, cap. 1).

(2) Cf. Ep. 79, 57, 58 et infra Lib. II.

(3) Ep. 94 : de barbaris in terris suis mentionem facit adstantibus.

(4) Ep. 109.

(5, Ep. 147.

equis et vino amicos suos donare libeat (1). Ut solent latifundiorum possessores, venationi indulget (2), et adeo a parce vivendo abstinet, ut navem remigiis ornatam et a Carpathiis, insignibus nautis, gubernatam amico cuidam conducat (3). Jam plurimis servis utitur ad omnes artes aptis, quos jure accepit hereditario (4) aut pecunia sua comparavit (5).

Auctoritatem quam et origine et patrimonio habebat, forsan armata militia egregie perfunctus (6), et fretus ingenio et disciplina liberali, multum adauxit : sententias philosophorum perscrutatus, de illis scite disputavit (7) ; imo et in publico et opuscula et carmina recitavit, quibus ingenii acuti famam est adeptus.

Nempe Cyrenenses, e Græcis oriundi, litterarum erant curiosi. Pentapoleos incolæ, si Judæos (8), Ægyptios et cæteros peregrinos excipias (9), græcis litteris valde delectabantur. Athenas adivit Synesius, uti mos erat cuique ditissimo, ut litteras græcas quasi

(1) Ep. 40 et 133.
(2) Ep. 147.
(3) Ep. 41. — Cf Ep. 51.
(4) Ep. 144.
(5) Ep. 32.
(6) Ep. 127. · Cf. infra p. 37. Quinto seculo militia *armata* dicitur C. Th. VII, 1, 6.
(7) Cf. exempli causa, ejus opus cui *Dio* nomen.
(8) Ep. 4.
(9) Ep. 62.

e fonte hauriret (1). Inde Athenienses usu expertus laudibus sæpius extollit (2). Sed, in illo tempore, post Græciam captam, Athenis Alexandriam litteræ, ut ita dicam, migraverant (3). Alexandriæ Synesius τὴν φιλόσοφον Hypatiam audivit et fovit amicitia et admiratione, ad quam sæpissime scripsit (4), Tum Athenis cum Alexandriæ studiorum curriculum emensus, litteris non tantum imbutus sed instructus, apud suos et philosophi et poetæ amæni laudem adeptus est. Tunc Ptolemaide conveniebant ingeniosi quidam viri, quorum cœtus Πανελλήνιον nominabatur (5), ut aut sua aut antiquorum opera recitarent, quos inter Synesius et ingenio et acumine eminuisse videtur, neque immerito, cum vir facetus facetis viris *Calvitii encomium* aut *Cynegetica* et ipse legeret (6).

Ex quo factum est ut plurimum valuerit Ptolemaide Synesius. Quanti autem ponderis in publicis

(1) Ep. 54.
(2) Ep. 135.
(3) Ep. 136 et 138.
(4) Cf. epistolas ad Hypatiam, 10, 13, 15, 124, 154. — Cf. etiam ep. 135 et 136. — De Hypatiæ ingenio et auctoritate disseruit Ligier, in libro *De Hypatia philosopha et eclectismi Alxandri fine,* in quo exponitur (cap. VII) Synesii doctrina.
(5) Ep. 100.
(6) Cf. passim *Epistulas Synesii,* imprimis Ep. 23, 41, 67, 79, 81, 137, etc., et etiam Ep. 153 : Ἐνῆγε γὰρ αὐτοὺς εἰς τὸ καταδικάσαι μοῦ πρὸς μόνην παιδιὰν ἐπιτήδειον εἶναι, τὸ τὰς Κυνηγετικὰς ἐκ τῆς οἰκίας οὐκ οἶδ᾽ ὅπως διαρρυείσας, σπουδασθῆναι διαφερόντως ὑπὸ νεανίσκων ἐνίων, οἷς Ἑλληνισμοῦ τε καὶ χαρίτος ἔμελε...

fuerit consiliis facile deprehendes, si qui sint ii ad quos scribat et a quibus vicissim epistulas accipiat, animadverteris. Plerique enim primas partes aut Alexandriæ, aut in byzantina aula tenent : veniant in exemplum comes Joannes (1), præfectus augustalis Pentadius (2), Alexandrinus Heliodorus (3), comes Simplicius, utriusque militiæ magister (4), poeta Theotimus (5), Troilus sophista, quos Anthemius, Arcadii principis minister, diligebat (6) ; Trypho, qui Pentapoli præfuit (7) ; imprimis Aurelianus consul, ter prætorii præfectus (8), aliquantisper a Gaina, Gothorum duce, in exsilium ejectus (9), idem et gratia maxima apud imperatorem Arcadium pollens ; et Anysius, comes sacrarum largitionum (10) ; qui quidem non solum patroni Synesio fervidiores existunt, sed cum illo omnia consilia, omnes affectus, amicorum more, communicant.

(1) Ep. 110.
(2) Ep. 29, 30.
(3) Ep. 117.
(4) Ep. 24, 28, 130, 134.
(5) Ep. 24, 28, 130, 134.
(6) Ad Troilum sex epistulas Synesius scripsit : 26, 73, 91, 112, 18, 123. De favore Troili apud Anthemium, cf. ep. 79, 47, 129.
(7) Ep. 119, 129, 134.
(8) Ep. 61. — Cf. epistulas 31, 34, 38, ad Aurelianum scriptas.
(9) Cf. Schneider *De vita Synesii* in cap. *De legatione ad Arcadium.*
(10) Fuit Anysius Pentapoleos dux (Ep. 57). Cujus profecti laudes celebravit Synesius (Catastasis I et II). Ad Anysium septem epistulæ : 6, 14, 37, 59, 77, 78, 96, fuerunt scriptæ.

Ne singillatim unamquamque rem attingam, is mihi fuisse videtur Synesius, cui uni, ingenii, opum et originis causa, provincia Cyrenaica, rebus pene perditis, salutem omnium tuendam commiserit (1).

(1) Ep. 57.

II

DE CYRENAICA PROVINCIA

Cyrenaica, alio nomine Pentapolis (1), — quam populo romano hereditatem A. U. C. 656 Ptolemæus Apio reliquerat, primum anno 679 *quæstori pro prætore commissa* est administranda (2) : deinde insulæ Cretæ adjuncta (anno 726), et inter senatorias provincias relata. Veronensibus autem tabulis si credimus (3), ei regioni tunc fuit nomen Libya superior, provincia a Creta distincta. Postea autem diœcesis Ægypti pars fuit Cyrenaica.

Hujus provinciæ, ineunte quinto seculo P. C. N., quinque præcipuæ urbes erant : scilicet Cyrene, Berenice, Tauchira vel Teucheira, Apollonia et Ptolemaïs (4). De multis aliis urbibus mentionem infert Synesius : videlicet, in littore, de Erythre et Dardano (5)

(1) Synes. ep. 69 et aliæ. — Cf. Rainaud. *Quid de natura et fructibus Cyrenaicæ Pentapolis*, etc., Paris, 1894, et J. S. Thrige, *Res Cyrenensium*...

(2) Cf. Thrige, op. cit.

(3) Anno 297 post Christum natum.

(4) *Synes. epist.* passim. Cf. Strabon, XVII. 3, 21.

(5) Ep. 67.

et de Phyco (1); in terris autem quarum fines incerti (2), de Olbiatis (3), de Battia (4), de Aprosyli (5), de Soesti (6), de Asusama (7), de Cleopatra (8), de Auxiditarum pago (9), de Palæbisca et Hydrace (10); denique de Bombæa (11), in quam agricolæ, barbarorum incursionibus vexati, conveniebant.

Primis quinti seculi annis, regio dives erat, copiis abundans. Retinuerat enim aliquid pristinorum bonorum; et segetibus et maritimo commercio florebat.

Si credas rerum Cyrenaicarum scriptoribus, sicca agri natura, sed nocturnis roribus irrigatur. Hieme imbres sunt assidui; nullus quidem fluvius perennis, sed magna fontium copia (12). Inde agres-

(1) Ep. 116.
(2) Cf. Rainaud, ch. II.
(3) Ep. 76.
(4) Ep. 125.
(5) *Id*.
(6) Ep. 125.
(7) Ep. 122.
(8) *Id*.
(9) *Id*.
(10) Ep. 67.
(11) Ep. 104. De præsentibus urbibus istis, vide Rainaud, cap. II et III.

(12) Rainaud, cap. IV: Cyrenaica Pentapolis, cum satis ampla pluviarum copia sit prædita, nullum tamen perennem fluvium vel in oropedio vel in littore habet... Quo propius Cyrenas accedas, eo majorem invenias fontium ubertatem. Cyrenarum enim regio altissima, nec adeo procul e littore remota, ut marino humore ventis adducto careat... »

tem regionis dulcedinem laudans, Synesius noster fecundam tellurem prædicat (1). Hic, ex nostris exploratoribus et ex Synesio, colitur vitis, quæ « vinum tenuissimum » et olea, quæ « oleum levissimum » (2) profundit. Fert quoque tellus « gravi pondere frumentum » (3) et « optimum crocum, » (4) et fructus permultos, et imprimis silphium aut laserpitium, Cyrenaicum fructum, cœnarum ornamentum (5), quod jam non exstare videtur (6). Sunt et apes, quæ « mel crassissimum » (7) stillant. In pabulis copiosis *capræ* errant *lactiferæ*, et *tauri* et *oves*, et *equorum* armenta (8). Jam venatio aliquid adjumenti mensis suppeditat (9), struthiocamelorum pennæ auro venduntur (10), nonnunquam ebur ad littus delatum (11). E terra sal extrahitur, « Ammo-

(1) Ep. 113 et 147. — Cf. Beechey, Hamilton, Haimann, de quibus mentionem facit Rainaud, cap. 8,

(2) Ep. 147. — Cf. *id.* 133.

(3) *Id.* σιτόφορον dicit Diod. Sicul., III, 50.

(4) Ep. 133.

(5) Ep. 106 et 133. — Cf. Rainaud, cap. 8.

(6) Rainaud, *id.*

(7) Ep. 147. — Cf. Hamiltonii opinionem, a Rainaud, cap. 7 refertam, de Cyrenaico melle.

(8) Ep. 147. — Cf. Ep. 40. Εὔιππος nominatur Pentapolis. Cf. Rainaud, cap. VII.

(9) Ep. 147.

(10) Ep. 133.

(11) Cf. Rainaud, cap. VII.

nis sal » appellatus, quem jucundissimum Synesius esse affirmavit (1).

Deficientibus autem metallis apud Cyrenenses (2), nec operosæ nec delicatæ vigebant artes : itaque ferramenta et vestimenta et omnia quæ ad luxuriam pertinent (3), Cyrenenses ab externis populis accipiebant, nempe a Thracibus (4), vel ab Atheniensibus (5), adeo ut, ab bellum gerendum, armis carerent : ne ferrum quidem iis erat unde arma fingerent (6) : Synesius enim ab amicis suis, qui Ægyptum aut Constantinopolim incolunt, ferrum epistulis efflagitat (7).

Inde fit ut ad emporia Ægypti (8), Syriæ et Asiæ minoris (9) et præsertim Thraciæ (10) mercatores Cyrenaici convenire soleant. Alexandria, quæ navigantibus vix quinque dierum itinere distat (11), mercaturas cum Cyrenensibus facit permultas. Adde et Judæos (12), qui omnia comparant, omnia vendunt,

(1) Ep. 148.
(2) Rainaud, caput VI.
(3) Cf. Ep. 109 et præsertim, ep. 3, in quâ describuntur insignia elegantissimæ feminæ ornamenta.
(4) Ep. 48.
(5) Ep. 62.
(6) Ep. 133.
(7) Ep. 132.
(8) Ep. 4, 15, 147.
(9) Ep. 147.
(10) Ep. 48 et 70.
(11) Ep. 10.
(12) Ep. 4.

et Carpathiorum populum (1), quo non peritior alter, si naves circum littora, mercaturæ causa, sunt agendæ.

Unde edocemur Cyrenaicam, quinto seculo, aliquid pristinæ ubertatis retinuisse. Synesius ille noster, qui ex agris suis permultas et varias percipit opes, et cui cum amicis Thraciam vel Ægyptum incolentibus commercium est, nobis apparet ut ita dicam, quasi Cyrenaicæ illius provinciæ imago, quæ dives agris, et græcis disciplinis exculta, cum provinciis orientalis imperii perpetua consuetudine est conjuncta.

(1) Ep. 41 et 51.

III

DE BARBARORUM INCURSIONIBUS

Ab initio quinti seculi post Christum natum, res Cyrenaicæ magno in discrimine versantur. Illius enim fines latrociniis infestos vexant Barbari, qui, crebris in agros excursionibus, et omnes terrent et omnia populantur.

Satis constat antiquitus Africam romanam persæpe vexatam fuisse a populis istis, qui, in Libyæ desertis, sedibus incertis vagantur ; quos Romani, vel quum imperium floreret coercere non potuerunt. Synesius vero duarum tantum modo gentium meminit, videlicet Macetorum (1) et Ausurianorum (2), quos Philostorgus nominat Μαζίκας και Αὐξωριάνους (3). *Austurianos* autem Ammianus Marcellinus solos commemorat (4).

(1) Ep. 129 *bis* Μακέται.

(2) Ep. 78. Τόν Ἀσυριανὸν πόλεμον.

(3) Ex ecclesiasticis historiis Philostorgii epitome, confecta a Photio patriarcha, XI, 8 : οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ Μάζικες καὶ Αὐξωριανοὶ (μεταξὺ δὲ Λιβύης καὶ Ἄφρων οὗτοι νέμονται), κατὰ μὲν τὸ ἑωθινὸν αὐτῶν κλίμα τὴν Λιβύην ἐξηρήμωσαν.

(4) Ammiani Marcellini rerum gestarum libri qui supersunt. Edit. Teubner, 1874, XXVI, 4, 5, XXVIII, 6, 2.

Macetorum et Austurianorum mores longe a Germanis dissimiles. Hi feracissimos agros occupare conantur ; illi omnia rapere, undique prædas agere, omnia ferro et cæde vastare solent.

Feri homines et horridi, post rura vastata, post agricolas occisos (1), tabernacula repetunt sua ; cruenta spolia auferentes, feminas protrahunt quasi pecus vendituri aut servorum familiæ additurí (2). Prædatoribus magis quam militibus similes (3), non legitimum faciunt bellum : acie opposita, fugam capessunt, prædam tantum ab imbecillis et timidis agentes (4).

Itaque agricolæ, desertis vicis, in urbes conveniunt : tanta in vastitate pauca tantum supersunt oppida (5). Nam villicus quisque, metu attonitus, adventu barbarorum, præceps in fugam erumpit, haud aliter ac si aut *Corybantes* aut *formidandos dæmones* videat (6).

Attamen barbaros fugare haud multi est laboris.

(1) Ep. 107.

(2) Ep. 125. Cf. Amm. Marcell. XXVIII, 6, 2 : « Austoriani his contermini partibus barbari, in discursus semper expediti veloces vivereque adsueti rapinis et cædibus, paulisper pacati, in genuinos turbines revoluti sunt hanc causam prætendentes ut seriam. »

(3) Ep 131. οὐδὲ γὰρ ἄξιον καλεῖν αὐτοὺς πολεμίους, ἀλλά λῃστὰς ἢ λωποδυτάς. Cf. Ep. 124.

(4) *Id. id.*

(5) Ep. 69.

(6) Ep. 122.

quia et militaris disciplinæ sunt expertes et bellicæ artis imperiti (1) : hostem præoccupare, deinde terga dare, hæc est barbaris ars bellica, hæc virtus (2). Pugnaturi ex equo descendunt (3), sed nunquam acriter cum hoste conserunt manus. Expediti, non instructi, aut gladios aut tela aut scuta habent, quibus utendi nullam artem callent (4) : adeo ut quadraginta Unnigardi mille barbaros facile devincant (5); adeo ut quidam sacerdotum fortissimi et parva rusticorum hominum manus, vincere animo parati, agmini obsistant barbarorum qui, latronum more, fœde fugam capessunt (6).

Revera barbari Cyrenaicam in maximum discrimen per se solos deducere non poterant. Illis vero est adjumento Cyrenaicæ status; namque ibi deest disciplina militaris, desunt justi exercitus, periti duces. Imperatoria potestas, quæ olim provincias tuebatur, jam in deterius prolapsa non satis retinet virium ut Pentapolim defendat. Imo præsides provinciam, quam defendere nequeunt, omni modo viribus exhaurire, turbare, perdere, gestiunt. Huc

(1) *Id.* Narrat Synesius barbaros in Myrsinitide a fortibus quibusdam sacerdotibus fugatos.

(2) Ep. 104.

(3) *Id.*

(4) Ep. 108.

(5) Ep. 78.

(6) Ep. 108.

recidit ratio administrandi qua utuntur præsides, ut Barbari ipsi, in fines incurrentes, provinciæ minori sint detrimento quam judices et duces.

IV

DE PENTAPOLEOS PRÆSIDIBUS

Civi, qui a principe mittitur ad Cyrenaicam, vel Libyam superiorem, gubernandam, nomen est præses (1). Judicis quoque appellatur nomine (2), quia sane « omnes civiles caussas et præcipue eas, quæ fama celebriores sunt, necnon negotia criminalia publice audire » debet (3). Omnia et omnes regit præses, milite forsan excepto : quin etiam et in militum causis litigia terminandi jus imperatoriis rescriptis illi conceditur (4). Porro, quia provinciæ administrandæ ipse est, ut ita dicam, caput, non

(1) *Notitia dignitatum in partibus orientis.* Cap. I *Index*, § 22. — Cf. *Digesta* I, 18, 2 : « Macer libro primo de officio præsidis. Præsidis nomen generale est eoque et proconsules et legati Cæsaris et omnes provincias regentes, licet senatores sint, præsides appellantur... »

(2) *Codex Theod.* X, 10, 2 et 3 (ann. 319) XI, 1, 3 (anno 336).

(3) *Id.* I, 12, 1 (ann. 313).

(4) *Id.* II, 1, 2 (ann. 355) : « Definitum est provinciarum rectores in civilibus caussis litigia terminare, etsi militantes exceperint jurgia vel moverint. Ne igitur usurpatio judicia legisque confundat aut judicibus ordinariis adimat propriam notionem, ad provinciarum rectores transferantur jurgia civilium quæstionum. *In criminalibus etiam caussis, si miles poposcerit reum, provinciæ rector inquirat.....*

alterius est tributa, vectigalia (1) exigere, et exactiones sicut præfecti annonæ, aut rationalis quislibet, sustinet (2) : « manu propria periculo suo annonarias species et cetera, quæ indictione pendunтur, definitis quantitatibus et comprehensis modis adscriptione facta » designat (3).

Ad provinciæ res gerendas, vicariis utitur quibusdam præses, qui ita, in Notitia dignitatum (4), enumerantur, videlicet *principe officii*, *corniculario*, *commentariensi*, *adjutore numerario*, *ab actis*, *exceptoribus*, etc. Humiliora autem negotia « pedaneis judicibus » delegat, quos commemorat Codex Theodosianus (5). Præter principales et curiales adsunt præsidi adjutores quidam ad vecti-

(1) XI, 7, 12 : « Potentiorum possessorum domus officium provinciæ rectoris exigere debet, decurio vero personas curialium convenire, minores autem possessores defensor civitatis ad solutionem fiscalium pensitationem spectata fidelitate compellere » (ann. 383).

(2) *Cod. Theod.*, XI, 7, 8 : « Exactiones provinciarum, quas rectores aut præfecti annonæ aut rationales per Africam sustinent, a majoribus judicibus usurpari non debent, sed ab his solis impleri, quibus cura exactionis imminet... (ann 355).

(3) *Id* XI, 7, 12 (383).

(4) *Not. dignit. in partibus Orientis*. Cap. XLII. *Præses Thebaidos* et Cap. XLIII. *Præses superioris Libyæ*.

(5) *Cod. Theod.*, I, 16, 8 : Quædam sunt negotia, in quibus superfluum est moderatorem exspectari provinciæ : ideoque pedaneos judices, hoc est qui negotia humiliores disceptent, constituendi damus præsidibus potestatem...» — Cf. *id.* I, 16, 3 : « Et judices ordinarios causis diversis designat, et eorum judicia speculatur, quæ principi exponere debetur... (ann. 362).

galia, vel injuste, exigenda : sit in exemplum Thoas iste, qui, ex carceris custode, ab Andronico, provinciæ rectore, vectigalium coactor est factus (1).

Attamen omnino non ex arbitrio suo in provincia res agit judex. Etenim ex ejus sententia ad superiores Alexandriæ judices (2) provocant aliquando litigatores (3) ; interdum, si de gravibus agatur rebus, ad proconsulis tribunal (4) vel etiam ad principis aulam constantinopolitanam appellationem interponunt (5).

Hoc autem perraro accidit. Sæpissime ad voluntatem suam provinciam administrat præses. In quibusdam rescriptis principum, judicum immodestiæ mentio fit ; Codex Theodosianus præsidem reprehendit, qui « popularitati et spectaculorum editionibus mancipatus, plus ludicris curæ tribuat quam

(1) Ep. 79.

(2) Scilicet ad præfectum Augustalem, cujus sub dispositione est Libya superior (*Notitia Dignit.* in Part. Or. Cap. XXI).

(3) Ep. 68, 154, 155 — Cf. Ep. 50, in qua Synesius dolet se causas multas judicibus commendaturum.— Cf. etiam *Cod. Theod.* XI, 30. *De appellationibus*.

(4) *Cod. Theod.* XI, 30, 62 (ann. 405) et 68 (ann. 429). In hac lege 68 scribitur : « In privatæ rei causis præter pensionum et competitionum negotia, de ceteris titulis ex appellatione a rationali judicio proconsulem oportet cognoscere. Salva enim nostra reverentia majestatis, jus nobis cum privatis non dedignamur esse commune...»

(5) *Id.* — Cf. Ep. 42, 47, 118.

seriis actis (1) »; notantur et rectores qui potestate sua sunt abusi in feminas « circa nuptias invitis ipsis vel parentibus contrahendas, sive pupillæ, sive apud patres virgines, sive viduæ sunt (2) ». Habent gravissimas Zozimus et Ammianus Marcellinus quoque de gubernatoribus querelas (3).

Attamen præsides insectanti Synesio diffidendum est. In vituperandis enim vel præsidis administrantis vel ducis vitiis, Synesius noster, ut credo, aliquid ingenio suo indulsit et mala in pejus auxit. Aliquid forsan malignitatis in ejus accusationibus detegi possit, sive quia aut ipse præsidem vel ducem odit, sive quia, de rectoribus optimatum libertati nimis obsistentibus, eadem cum Cyrenaicæ potentibus viris sentit.

At saltem, res una e Synesii lamentationibus de Cyrenaïca pessime gubernata constat, scilicet præsides potestate maxima usos et abusos fuisse.

Si qua criminanti Synesio fides habetur, haud frequenter inter optimos eligitur præses, sed sæpius inter aulicos ære alieno oppressos (4) : eum enim Constantinopoli exeuntem insectantur creditores ;

(1) Cod. Theod. I, 16, 9 (ann. 364).
(2) Cod. Theod. III, 11, 1 (ann. 380).
(3) Zozime IV, 28. Οἱ τὰς πολεῖς οἰκοῦντες πενίᾳ τε καὶ ἀρχόντων κακίᾳ τρυχόμενοι δυστυχῆ καὶ οἴκτιστον ἔτριβον βῖον. — Amm. Marcell., XXX, IV, 2 : « ...Laxavitque rapinarum fores, quæ roborabantur in dies judicum advocatorumque pravitate sententium paria... »
(4) Ep. 100.

itaque necesse est ut pecuniam, omni modo, aut facere aut augere non desinat. Interdum præsides nefarii sunt homines, ad omnia fere scelera parati : documento est Euthalus ille, Ægypti præfectus, cui gravem mulctam irrogavit Ruffinus comes, quia, Synesio teste, in Lydia violentus pecuniarum exstiterat exactor (1).

Paucos, Gennadii instar, probos judices reperias ; plures contra scelestos, et, Andronici more, nefarios (2). Si vero præses ex illa est ortus provincia quam administraturus est, tum res omnium pessima (3) : vetat quidem lex imperatoria ne ita fiat : sed adeo est irrita lex, ut Andronicus Berenicensis Cyrenaicam regere potuerit (4). Quo præside, si Synesio aliqua fides adhibetur, maxime vexati Cyrenenses, et Pentapolis quasi unius præsidis propria res facta : cives enim qui nonnullis opibus fruuntur, vel exactionibus vel etiam suppliciis insectatur immodestus ille judex : hæc fuit quidem Andronici administrandi ratio.

Omnes igitur pecuniæ faciendæ vias comperit Andronicus, permultis creditoribus Cyrenaicam præbens, hypothecam (5). Gennadius con-

(1) Ep. 127.
(2) Ep. 73.
(3) *Id.*
(4) *Id.*
(5) Ep. 73.

tra, cui successerat, rem nummariam sine avaritia tractans, nulla nisi necessaria vectigalia exegit, nedum populos ad inflandum fiscum vexaret (1). Andronicus vero et vectigalia et portoria multiplicans (2), eadem sæpe bis in anno exigit. Τιρώνικα quidem, sive aurum tironicum, quod tributum pendunt curiales, ad justum exercitum scribendum (3), legitime imponit ; sed jus provocationis ad tribunal suum nemini concedit, nisi prius ære accepto (4). Vectigalia alia super alia conferri jubet, ut ait Synesius, ita ut populos gravissimis tributis obterat (5) ; ipsos agricolas ad id sæpe adducit, ut agros ad vectigalia pendenda vendant (6). Nec diviti cuique nec nobili parcit avarus ille præses. Divitem quamdam puellam vi rapit (7), haud insolitum præsidibus, ut testari videtur Codex Theodosianus (8), flagitium. Imo e plerisque civitatum principalibus, supplicii metu,

(1) Ep. 79.
(2) *Id.*
(3) *Id.*
(4) *Id.* ἀυλάναια.
(5) *Id.*
(6) Ep. 73.
(7) Ep. 58.
(8) III, 6, 1 (ann. 380) : « Si quis in potestate publica positus atque honore administrandarum provinciarum, qui parentibus aut tutoribus aut curatoribus aut ipsis, quæ matrimonium contracturæ sunt, potest esse terribilis, sponsalia dederit.... » — *Id.* II, 1 (380) : V. supra, p. 18.

nummos extorquens (1), tormenta non admovet nequissimo cuique qui scelus admiserit, sed bonis civibus quibus pro libidine sua tributa imposuit. Asse vero si quis sit dives et habeat unde pendat, ideo virgas non effugit; donec redeat servus, domum missus, qui redemptionis pretium afferat, dominus interea et virgis cæditur et digitis mutilatur (2). Jamvero nova quædam supplicia excogitat Andronicus, et novo tormentorum genere pedes torquet, et digitos illidit, et nasum et aures extrahit (3). Hic est nefarius ille vir, non tam præses, quam scortator (4). Quem sequuntur semper, ut ait Synesius, perditæ mulieres, quarum blanditias bonis, lacrymis, sanguine etiam innocentium emit (5). Satellites autem plurimi, duci suo similes, terrorem omnibus injiciunt : quos inter eminent et Zeno, et Julius, et Thoas, tributorum exactor, quorum nomina vehementer increpat Synesius noster.

Crudelis iste præses suspicione vel minima terretur. Tres aut quatuor cives, convivio facto, extemplo suspecti facti sunt (6). Florent itaque in

(1) Ep. 58 et 79.
(2) Ep. 79.
(3) Ep. 58 et 79.
(4) Ep. 79 : ἄποφρας ἄνθρωπος.
(5) Ep. 79.
(6) Ep. 73.

Cyrenaica delatores isti, quos principis creavit potestas, nullis coercita frenis : ad omnia flagitia parati, et ad omnem injuriam apti, ita ut imperatores ipsi suos præsides odio habeant (1). Illos fovet tyrannus, illos amplectitur (2). Imo cives omnes in delatores mutare cupit : si quis silet, is damnatur (3). Si quis vero majestatis postulatur, ille in ruinam suam et uxorem et filios et cognatos et amicos trahit (4).

Attamen illud est notatione dignum, Synesium de majestatis crimine semel tantum mentionem fecisse. Incertum an vigeret etiamnunc lex a Theodosio anno 393 lata, qua princeps solus de majestate decernere poterat (5). Illud pro certo

(1) *Cod.Theod.*, X, 10, 2 (319) : « Comprimatur unum maximum humanæ vitæ malum, delatorum exsecranda pernicies, et inter primos conatus in ipsis faucibus stranguletur, et amputata radicitus invidiæ lingua vellatur, ita ut judices nec calumniam nec vocem prorsus deferentes admittant ; sed si qui delator exstiterit, capitali sententia subjugetur... » — *Id. id.* 3 (335) : « Omnes judices invigilare præcipimus et delatores pœnis afficere. »

(2) Ep. 73.

(3) *Id.*

(4) Ep. 94.

(5) *Cod. Theod.*, IX, 4, 1 (ann. 393) : Si quis modestiæ nescius et pudoris ignarus improbo petulantique maledicto nomina nostra crediderit lacessenda, ac temulentia turbulentus, obtrectator temporum fuerit, eum pœnæ nolumus subjugari, neque durum aliquid nec asperum sustinere, quoniam si id ex levitate processerit contemnendum est, si ex insania, miseratione dignissimum, si ab injuria, remittendum. Unde integris omnibus ad nostram scientiam referatur, ut ex personis hominum dicta pensamus, et, utrum prætermitti, an exquiri debeat, censeamus... »

habendum, quod Synesius in epistula quadam affirmat, scilicet judicem designatum, cui de majestatis crimine judicandum sit, non minus sibi tremere quam reum ipsum (1). Crimen illud sane frequens erat. Majestatis, ut verisimile est, fuerat postulatus filius ille Maximini, de quo scribit Synesius ad amicum suum Constantinopoli habitantem, ut habeat eum commendatissimum (2). Hoc autem erat in illo crimine, de quo agit noster, admodo novum, ut unus ex amicis præsidis, qui præcipue apud illum gratia valeret, majestatis postularetur. Reo nomen erat Julius : cui adeo favet Synesius ut illum omni modo salvum facere conetur (3). Synesius quidem de uno tantum majestatis crimine mentionem facit ; conjicere tamen possumus plura majestatis crimina in illo tempore fuisse illata.

Pentapolis igitur tota, ut epistulis Synesii constat, tam immani dominatione vexatur, ut vestigia justitiæ vel minimæ frustra inquiras. Judices enim non minus timendos esse privato cuique scribit noster quam hostes (4), ita ut judicia sint irrita (5), et scelesti homines non inquietentur, sed rapiant quod non suum sit, a nullo judice proditi : docu-

(1) Ep. 94.
(2) Ep. 118.
(3) Ep. 94.
(4) Ep. 59.
(5) Ep. 2.

mento est Petri cujusdam impudentia, qui, rem cupiens, vi rapit, raptoque potitus, vero rei domino litem intendit (1). Quod si in judicio superatur homo nequam, quod jure obtinere non valuit illud injuria et vi retinet, tanta audacia, ut bonis civibus cavendum sit ne irritum evadat judicium (2).

Præses ille, qui bonos vexat cives, minime coercendis latronibus consulit, ad puniendos raptores inermis. In provincia quidem sane summus est judex (3), sed plerumque de parvis litibus decernere non curat, de quibus cognoscit judex minor (4), majorem causam optimum acquirendæ pecuniæ modum existimare solitus (5). Irrumpunt barbari, tantus est tumultus, tantaque perturbatio, ut tribunalia recludantur (6).

Igitur, quum in provincia sua non jam sint judices, necesse est ut a judicibus externis litigatores justitiam petant. Præsidibus cèterum ab imperatoribus mandatur, ut « si quis provocatione sibi opus esse cognoscit, juxta morem ordinemque legum, acci-

(1) Ep. 50.

(2) Ep. 47.

(3) *Cod. Theod.*, I, 12, 1 (313). — Cf. *id.* I, 16, 1 (*De officio rectoris provinciæ*) (ann. 315) : « De omni causa in hoc judicio præsentibus partibus atque personis, ita his temporibus ipse cognosce, quæ ex eo die computabis, ex quo caussa in hoc judicio cæperit incohari... »

(4) Ep. 94.

(5) V. supra, p. 21.

(6) Ep. 59 et 107.

piant libellos et ad eos, qui consuerunt audire, transmittant (1) » Quas quidem appellationes sane non leves esse monent imperatoria rescripta (2) ; et etiam « in fiscalibus debitis » fere nullius provocatio admittenda censetur (3). Sæpissime vero jubent principes ut cito a præsidibus appellationes expediantur (4). Crebræ sunt, in Cyrenaica, provocationes, et potissimum ad diœcesis aulam, quæ Alexandriæ sedet. Non tamen causæ omnes ad Augustalis præfecti tribunal perveniunt : nam si, exempli gratia, « super fiscali debito emerserit provocatio, *in eadem provincia* vicesimo die negotii merita noscenda sunt (5). »

Nonnunquam autem opulenti quidam litigatores, — de Diogene (6), Herode (7), Martyrio (8) et

(1) *Cod. Theod.* XI, 30, 22 (ann. 343).

(2) *Id.* XI, 36, 1 (ann. 614) : « Moratorias dilationes frustratoriasque non tam appellationes quam ludificationes admitti non convenit... »

(3) *Id.* XI, 36, 8 (ann. 347). — Sed « in eadem provincia... negotii merita noscenda sunt... » (*C. Th.* XI, 30, 46) (ann. 385).

(4) *Id.*, XI, 30, 22 (ann. 343) : « Omnes præsides moneantur, ut, si quis provocatione sibi opus esse cognoscit, juxta morem ordinemque legum accipiant libellos, et ad eos, qui consuerunt audire, transmittant... » — Cf. *id.* XI, 30, 62 : « In negotiis, quæ ex appellatione descendunt, veterem consuetudinem volumus custodiri : illud addentes, ut, si quando a gentilibus vel a præfectis eorum fuisset interposita provocatio, sacrum solemniter, hoc est proconsularis cognitionis præstoletur examen... »

(5) *Cod. Theod.*, XI, 30, 46 (ann. 385).

(6) Ep. 118.

(7) Ep. 38.

(8) Ep. 47.

Asphalio (1) dico, quorum Synesius mentionem facit — a diœcesis præfecto, ad prætorio præfectum appellant (2).

Ita crudelitas præsidis et judicum avaritia hanc regionem pessumdant, quam vexant vectigalia, quam locustæ, incendia, terræ quassationes et bella, et pestis et fames sunt populata (3).

Verum igitur oraculum quo vates prædixerat « Libyæ mortem a præfectis esse venturam (4). » Sed addere potuisset oraculum « et a ducibus. » Nam quod præsides disturbare cœperant, illud reliquum, si qua fides Synesii epistulis habenda est, duces ipsi funditus eruere videntur.

(1) Ep. 42.
(2) Ep. 42. Cf. Ep. 47.
(3) Ep. 58.
(4) Ep. 73.

V

DE DUCIBUS CYRENAICÆ PENTAPOLEOS

Quod ad rem militarem attinet, diu Pentapolis Ægypti in subsidium fuerat annexa (1). Non pridem vero, sed post Constantinum mortuum (2), a proprio regitur duce. Ille, in *Notitia dignitatum* (3), dux Libyarum denominatur : a magistro utriusque militiæ per Orientem pendet (4), et Ptolemaida sedem habet (5). Documento est Chilas, qui sane a militiæ magistro, Constantinopoli, strategi titulum petit (6) ; documento quoque Marcellinus, qui, magistratu deposito, Constantinopolim petit, rerum

(1) Ep. 94.

(2) Mommsen *(Das Rœmische Militærwesen seit Diocletian,* in *Hermès,* 1894, p. 215) scripsit sub uno duce, regnante Constantino, Ægyptum et Thebaida et utrasque Lybias fuisse ; quod comprobat inscriptio in Louqsor inventa : « Fortissimo ac piissimo imp. d. n. Fl. Val. Constantino pio felici invicto Augusto Valerius Rometalca vir perfectissimus dux Ægypti et Thebaidos utrarumque Lybiarum nomini majestatique ejus semper dicatissimus... »

(3) *Not. sign. in part. Orient.* cap. 27. — Eum vocat Synesius στράτηγον (Ep. 129 *bis*).

(4) In *Notitia* legitur sub dispositione magistri militum per Orientem fuisse *equites tertio Dalmatæ* (cap. VI). — Synesius autem de *Dalmatica legione* mentionem facit. (Ep. 86). — Cf. Ep. 62, 110, 129 *bis*.

(5) Ep. 109 : οὓς εἰκός σε κομίζειν ἀπὸ τοῦ στρατηγίου.

(6) Ep. 110.

gestarum rationes daturus (1); documento denique Synesius, qui Constantinopoli de ducibus queritur (2).

Ducis Cyrenaicæ in officio hos ministros constitutos docet *Notitia* (3) :

« (1) Principem,
(2) Numerarios,
(3) Et adjutores eorum,
(4) Commentariensem,
(5) Adjutorem,
(6) A libellis sive subscribendarium,
(7) Exceptores,
(8) Et ceteros officinales. »

In provincia ergo amplissimus eminet dux, qui et comes appellatus (4), ineunte quarto seculo, inter viros *spectabiles* ponitur (5).

Attamen, si credendum est Synesio, raro inter optimos eliguntur, ita ut præsides, duces ipsi.

Haud frequenter Cyrenaica honesto et perito duce est usa. Marcellinus enim ille, quem memorat Synesius, moribus et vita ab aliis ducibus abhorret. « In Deum enim pius, in cives justus, in supplices humanus, tantis virtutibus eminet, ut illas laudibus

(1) Ep. 62.
(2) Ep. 129 *bis*.
(3) *Not. dignit. in partibus Or.* cap. 27. — Cf. *Monatsberichte der Kœnigl. Preuss. Akademia*, 1879, p. 145.
(4) Mommsen, *Hermès*, 1894, p. 267.
(5) *Id. id.*

exsequi difficile sit. (1) » Ille dux et Cyrenaicam intus componit, et militarem disciplinam in castris restituit, et a finibus Barbaros propellit (2). Marcellini mores Anysius quoque referre videtur (3). Sed multo plures sunt ignavi duces quam boni. Veniat in exemplum Chilas quidam, qui quidem nunquam bellavit, nisi in lupanare in quo lenocinium faciebat, quique non militum agmini sed scortorum præerat gregi : qui, anno 396 post Christum natum, Constantinopolim ivit et in aulam penetravit : Ruffino autem adjuvante, dux inde rediit (4). Haud multo post Pentapoleos exercitum ducit Cerealius quidam, quem ut rei militaris peritissimum magister utriusque militiæ per Orientem in provinciam Cyrenaicam misit : ille autem quam sit omnium virtutum expers, civis quisque, post quinque dies, penitus dignoscere potest : omnia enim venalia habet, civium opinionem parvi pendit, in re militari admodum rudis est : quid multa ? domi Cerealius pestis provinciæ ; Barbaris autem in fines irrumpentibus, navem ascendit opibus suis oneratam, et ab alto dux imperat procul a suis, qui magnis in laboribus magnoque in discrimine versantur (5).

(1) Ep. 62.
(2) *Id.*
(3) Ep. 78. — *Catastasis*, I, 2, — II, 2.
(4) Ep. 110.
(5) Ep. 129 *bis*.

Haud multum a Chila et Cerealio abhorret Joannes ille Phrygius, qui, ut ita dicam, militis gloriosi personam exprimit. Nempe domi promptus ad audaciam, omnibus victoriam facilem pollicetur ; irrumpente autem hoste, quam celerrime dat terga, Bombæam petit, totius Pentapoleos arcem tutissimam (1).

Quum adeo ignavi sint duces, quis virtutem militibus inesse credat ? Illi disciplinæ sunt expertes. Imo exercitus vitiis duces indulgere videntur, ita ut, libentissimo duce, ab incolis pecuniam milites extorqueant. Strategi ipsi populationes parant, ut civitates majore pretio milites a se removeant, direpturos urbes quas tueri debeant (2). Documento est Cerealius, qui exercitum suum non eo ducit quo irrupturi hostes, sed eo potissimum unde ab incolis spolia milites sunt ablaturi (3).

Ceterum minor, quam ut fines tueri possit, ille Cyrenaicæ exercitus videtur. De legione nulla in Pentapoli mentionem facit Notitia dignitatum ; Anastasius vero imperator, in rescripto quodam (4), Pentapolim docet quinque *numeris* occupari, qui

(1) Ep. 104.

(2) Ep. 129 *bis*.

(3) *Id*.

(4) Monatsberichte der Kæniglich preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin Aus dem Jahre, 1879, p. 134 et sq. Zacharie von Lingenthal. *Die Vom Kaiser Anastasius fur die Libya Pentapolis erlassenen formæ*. In illo rescripto legitur

sane manipuli centenorum vel ducentorum militum erant (1), scilicet in totum non duorum millium numerum excedentes (2).

Minimo militum numero haud impar est animus. Etenim ex alienigenis quibusdam et fere barbaris militibus constat exercitus, cui Cyrenaicæ opes servandæ mandantur ; in provinciis ceterum omnibus, a Diocletiano imperante, in pretio majore sunt barbari quam romani milites (3). Non mirum est si in Pentapolitanis castris, auctore Synesio, stent Marcomani (4). Illud enim queritur noster, quod ad provinciam tuendam duces externis utuntur militibus : « Quis ignorat, inquit, vel optimos duces rei militaris sæpe oblivisci, et in mercatores sæpius mutari, quod externo milite corrumpuntur (5) ».

In Pentapoli autem fuisse, Augusto imperante,

(Corpus inscriptionum græcarum, n. 5187 ; Hænel, Corpus legum, II, p. 281) :

§ 5. Ὥστε μὴ ἐξεῖναι τοῖς νῦν ἢ κατὰ καιρὸν νουμεραρίοις ἢ πριμισκρινίοις κομιζέσθαι τι παρὰ τῶν στρατιωτῶν τῶν πέντε ἀριθμῶν λόγῳ χαρτατικῶν.

(1) *Id.* § 7 : Ὥστε ἰνσπεσάντου γινομένου μὴ καταζητῖσθαι ὡς ἀσθενεῖς ἢ ἀχρείους τοὺς πρώτους ἑκάστου ἀριθμοῦ καὶ κάστρου τουτέστιν εἰ μὲν ἑκατὸν εἶεν ἄνδρες τοὺς πρώτους πένται εἴ δὲ διακόσιοι τοὺς πρώτους δέκα τὴν δὲ αὐτὴν ἀναλογιὰν καὶ ἐπὶ τοῖς πλίοσιν καὶ ἐπὶ τοῖς ἐλάττοσιν ἀνδράσιν φυλαττέσθαι...

(2) Mommsen. *Hermès*, 1894, p. 199, nota 6.

(3 Mommsen op. cit. in *Hermès*, p. 240.

(4) Ep. 110.

(5) Ep. 94.

legionem Cyrenaicam constat, non vero sane ex incolis collatam (1).

Attamen pars exercitus e Cyrenensibus conducta fuisse videtur. Raro quidem cives nomina dant in militiam ; sed, necessitate urgente, fiunt milites ex lege Valentiniani primi (2) : itaque Synesius sese stipendia meruisse tradidit (3). Sæpe etiam peregrinis militandi officium imponitur, quibus nullus est ad servandam provinciam impetus, quibus itaque Synesius, in provinciali concilio, militiæ vacationem dandam suadet (4).

Latifundiorum vero dominis indictum est tironicum, quod sane, a Valentiniano, ut vectigal penditur (5) ; sæpissime autem quosdam e colonis tirones præstare debent, qui statim militiæ adscribantur, et quorum « præbitio in patrimoniorum viribus potius, quam in personarum muneribus » collocatur (6).

(1) Mommsen, *Hermès*, 1884, T. 19. — De legionum dispositione in romanis provinciis, ab Arriano de Κυρηναίοις facta est mentio.

(2) *Cod. Th.*, VII, 13, 9 (ann. 379) : « Ex opportunis regionibus supplementa numeris mansuetudo nostra decrevit agitari... »

(3) Ep. 127.

(4) Ep. 94.

(5) *Cod. Th.*, VII, 13, 9 : « Domum nostram ad exhibenda tironum corpora per eas provincias a quibus corpora flagitantur, nolumus perurgeri ; ceterum sinimus conveniri, in quibus pretia postulantur, ita ut certa præbitione redituum vicem concessionis istius repensemus... » (Ann. 379).

(6) *Cod. Th.*, VII, 13, 7 (ann. 375).

Imo a tironum præstatione non immunia principis latifundia fuisse constat (1).

Tirones nonnunquam inter servos eligendi sunt (2), quorum culpa dominum sequitur (3).

Ex incolis collecti milites stipendium forte solent merere in ea cohorte Dalmatica, de qua Synesius mentionem facit, quam quidem tanquam filiam suam amore prosequitur, « quia, inquit, hujus legionis milites ex illa urbe orti sint, cujus episcopus sim factus (4) ».

Illos inter milites nonnulli aliquid priscæ retinent virtutis : de Balagritibus (5) dico et Unnigardis (6), et sagittariis ex equis pugnantibus, qui, quum sint pauci (7), reliquum omnem exercitum provocant. Sed quadraginta tantum sunt Unnigardi : quorum numerum ad ducentos proferri frustra fla-

(1) *Id.* VII, 13, 12 (ann. 397) : « Publica suasit utilitas juniores in arma conscribere ; ideoque ne patrimonium quidem nostrum a præstatione præsenti immune esse patimur. Igitur per omnes provincias, per quas res nostra distenditur, ex patrimonio sacro maturitate qua convenit, præberi volumus juniores... »

(2) *Id.* VII, 13, 11 (ann 382) : « Quispis mancipium juris alieni in tirocinium militiæ duxerit offerendum, convictus ac proditus auri librum ærario nostro cogatur inferre... »

(3) *Id.* VII, 13, 5 (ann. 365 ?) : « Si quis ad fugienda sacramenta militiæ fuerit inventus truncatione digitorum damnum corporis expedisse, et ipse flammis ultricibus concremetur, et dominus ejus, qui non prohibet, gravi condemnatione feriatur... »

(4) Ep. 86.

(5) Ep. 131.

(6) Ep. 78.

(7) Ep. 107.

gitat Synesius (1) ; quod ad Balagritas attinet, ex illis parvam manum, exercitum in expeditionem educturus cogere Synesius potuit (2).

Sua utilitas aliis copiis forte inerat, nisi duces ipsi illas ad turbulentiam impellerent. Legitimo quidem stipendio fruebatur exercitus : quod ab Alexandria illius urbis curialis quidam (Βουλεύτης) certo die affert (3); sed Cerealius illud obtinet, quasi res militis jure sit ducis (4) ; et, pro stipendio quod retinuit, volentibus concedit commeatus, militiæ vacationes et jus abeundi quo prædam agere sperent (5). Imo dux tantæ est avaritiæ ut Balagritibus equos auferat (6). Ex equitibus evadunt sagittarii, fiunt equites sine equo. Fiscus tamen a dominis exigit ut equos alant et illos conscribit, si opus est : « Habes, ait Synesius, ad suum scribens fratrem, habes duos equos multi cibi, quos ad conscriptionem alis : jubé illos ad te duci (7) ». Iidem duces tanta sunt incuria, ut equos recensere negligant, quod tamen lege constituitur (8).

Quibus rebùs apparet ducum administrationi

(1) Ep. 78.
(2) Ep. 131.
(3) Ep. 18.
(4) Ep. 129 *bis*.
(5) Ep. 131.
(6) *Id.*
(7) *Id.*
(8) *Cod. Theod.*, XI, 17, 1 (De equorum collatione), ann. 367.

eadem fere inesse vitia, quæ præsidum administrationi. Itaque Synesium prisci temporis tenet desiderium, quo Pentapolis, quod ad rem militarem attinet, Ægypto erat annexa. Facile igitur intelligi potest cur Cyrenaicæ militarem præfecturam abolendam esse censeat (1).

Et sane in vituperandis, ut jam diximus, vel præsidis administrantis, vel ducis ipsius vitiis, Synesius noster, credo, aliquid iræ indulsit et in pejus res vulgavit. Attamen, in imperatorum rescriptis, ducum immodestiæ fit mentio (2); quorum adversus arbitrium civitatum defensores a civibus eligi licet (3). Ceterum verisimile est incompositam et perturbatam fuisse rempublicam, quia munera publica distincta erant et sejuncta, et inter præsidem et ducem crebras exstitisse contentiones. De illis contentionibus, apud Synesium ipsum videre est optimo Cyrenaicæ duci, Marcellino, litem a præside fuisse illatam (4).

(1) Ep. 94.

(2) *Cod. Theod.*, VII, 4, 3 (ann. 357) : « Comes militaris rei per Africam constitutus contra vetitum species annonarias de conditis arbitrio suo dicitur usurpare... »

(3) *Id.*, I, 20, 2 (392), 3 (392). — *Cod. Just.*, I, 55, 8 et 9.

(4) Ep. 62.

VI

DE CURIA CIVITATIS ET CONCILIO PROVINCIÆ

Sic paulatim, et in provinciis fere omnibus et in Cyrenaica, vires et virtutes amisit principis imperium, quod olim et cives et rempublicam componebat ; nunc, contra, idem ad servandos cives irritum videtur esse et imbecillum. Itaque illi novos defensores et quærunt et flagitant, et novos dominos colunt. Nam, si soli sint, cum vel adversus avaros præsides vel adversus barbaros se defendere nequeant, necesse est ut omnibus injuriis sint obnoxii.

Civitates, olim bene compositæ, jam aut nulla administratione fruuntur, aut pristinæ administrationis reliquias tantum retinuerunt. Medii cives ordinis vectigalibus et gravioribus et male exactis fuerunt oppressi ; et curialium numerus cito decrevit, quia onerosissima facta sunt civilia munera (1) ; crevit contra senatorius ordo, quia principales civitatum senatorias immunitates adi-

(1) Dig., L., 4, 1 : « Munerum civilium quædam sunt patrimonii, alia personarum. Patrimonii sunt munera rei vehicularis, item navicularis ; decemprimatus : ab istis enim periculo ipsorum exactiones sollemnium celebrantur. Personalia civilia sunt munera

pisci cupiunt, ut a municipalibus muneribus vacent (1). Itaque fuisse et in Cyrenaica senatores quidam videntur. Ab imperatore Theodosio quidem jussum est illos, qui ad ordinem senatorium accesserint, non omnino curialia vincula exuere (2): illi vero fiscum effugere conantur, qui eis tributum ex censu indicit, et vectigal aliud, cui *prætura* nomen est. Infelices quidem senatores, inter quos Herodes, unus ex amicis Synesii, illud præturæ munus bis pendere coguntur (3). Præses sæpe illos aut acriter insectatur, aut vectigalibus obruit, aut ad id perducit ut bona perfundant, si, senatoris Magni ad exemplum (4), permultis muneribus publicis simul perfungi coacti sint (5).

defensio civitatis, id est ut syndicus fiat ; legatio ad usum accipiendum vel patrimonium : scribatus : καμηλακία : annonæ ac similium cura : prædiorumque publicorum : frumenti comparandi : aquæ ductus : equorum circensium spectacula : publicæ viæ munitiones : ariæ frumentariæ : calefactiones thermarum : annonæ divisio et quæcumque aliæ curæ istis sunt similes. » Cf. *Novell. Majoriani*, Tit. VII (Edit. Hænel) : « Curiales nervos esse rei publicæ ac viscera civitatum nullus ignorat. Quorum cœtum recte appellavit antiquitas minorem senatum, huc redegit iniquitas judicum exactorumque plectanda venalitas, ut multi patria deserentes, occultas latebras et habitationem elegerint juris alieni... Itaque factum est, ut et urbibus ordines deperirent... » (Anno 458).

(1) *Cod. Theod.*, VI, 3, 2 (396) : « Senatoriæ functionis curiæque sit nulla conjunctio... » — *Digest.*, L. 1, 23 : « Municeps esse desinit senatoriam adeptus dignitatem, quantum ad munera... »

(2) *Id.* XII, I, 122 (390), Cf. Lécrivain. *Le Sénat romain*, p. 41.

(3) Ep. 38.

(4) Ep. 72.

(5) *Id.* λελειτουργήκως.

Auctoritate vero sua utitur Synesius noster, ut a se et a suis vectigalia depellantur, quod ut efficiat, ceterum, gratiam non jus implorare videtur : quippe socrum fratris sui, cui nomen est Evoptius, e tributo eximendam esse contendit, referens Atheniensi Themistocli imperii ambitionem fuisse, quo magis parentes vel amicos gratia foveret (1). Porro ipse civile munus (λειτουργία) vel legationem aliquam effugere conatur, quod a principe sit immunitate quadam præditus, quum Constantinopolim legatus petiverit (2). Quo satis constat magnam civium partem publica munera effugere solere, et, ut ita dicam, extra civitatem vivere (3).

Christianorum vero quoque religio ad civitatis administrationem evertendam plurimum valuit. Imperatores quidem, constitutionibus vel edictis vel rescriptis, impedire conantur, quominus curialia munera derelinquant cives : documento sunt leges illæ, quibus jubetur cives, tantummodo « muneribus expeditis » (4) sacerdotes fieri ; quorum curiæ designatur filius aut cognatus aut heres (5), vel cu-

(1) Ep. 92.
(2) Ep. 99.
(3) Cf. *Novellæ Majoriani*, Tit. VII (Ed. Hænel).
(4) *Cod. Theod.*, XII, 1, 75 et 99 (ann. 371 et 383).
(5) *Id.* XII, 1, 59 (364) : « Qui partes eligit ecclesiæ, aut in propinquum bona propria conferendo eum pro se faciat curialem, aut facultatibus curiæ cedat, quam reliquit. » — Cf. *id.* XII, 1, 115 (386).

riæ ipsi patrimonium condonatur (1) ; quod si curiales quidam « obsequia publica declinantes ad clericorum numerum confugerint, eos procul ab eo corpore segregatos, curiæ ordinibusque restitui et civilibus obsequiis inservire » præcipitur (2).

Multi enim in Ecclesiam cooptantur, non tam quod Deum amant, quam quod curiam odere : quos Codex Theodosianus vehementer increpat (3) : exemplo est curialis ille Alexander, de quo Synesius mentionem facit, qui non alia ex causa monachus est factus (4).

Reliqui vero cives fisco obruuntur. Curia non jam consilium est politicum, quod de rebus publicis aut de civitate administranda decernat, sed fisci potius facta est adjumentum, et, ut ita dicam, machinamentum.

Conantur imperatores, ut e rescriptis quæ ad civitates pertinent patet, a civibus vectigalia omnia pendi : quod eis esse maximæ curæ, leges quædam, in Theodosiano codice inscriptæ, ferunt (5). Præsi-

(1) *Id.* XII, 1, 163 (399).

(2) *Cod. Theod.*, XVI, 2, 3 (320).

(3) *Id.* XII, 1, 104 (383) : « Curiales qui ecclesiis malunt servire quam curiis, si volunt esse, quod simulant, contemnant illa quæ subtrahunt. Nec enim eos aliter, nisi contemptis patrimoniis, liberamus... » Et præsertim, *id.* XII, 1, 6, 3 (365) : « Quidam ignaviæ sectatores desertis civitatum muneribus captant solitudines ac secreta, ac sub specie religionis, etc. »

(4) Ep. 63.

(5) *Cod. Theod.* XI, 7, 12 (383) : « Potentiorum possessorum

dibus enim prohibent curiales ab ipsis immunes fieri (1). Curialis imo titulus curialium filiis indicitur vel invitis (2), et nemo ad decurionatum vocatus excusare se potest (3), nisi « omnium honorum et munerum civilium discussione perfunctus, juxta legem municipalem (4) » ; nec decurio ad senatum (5), nec curialis extra civitatem ad munus aliquod adspiret (6), mandatur.

Quippe curialibus, in civitate ipsa, gravia munera imponuntur. Eis enim primo peculiare quoddam adscribitur tributum, scilicet aurum coronarium (7), illisque præterea obtigit onerosum munus

domus officium provinciæ rectoris exigere debet, decurio vero personas curialium convenire, minores autem possessores defensor civitatis ad solutionem fiscalium pensitationum spectata fidelitate compellere... » — Cf. *id.* VIII, 15, 5 (365) — XII, 1, 117 (387).

(1) *Cod. Th.*, XII, I, 1 (313) : « Nemo judex civilium munerum vacationem cuiquam præstare curiali conetur, vel aliquem suo arbitrio de curia liberet. »

(2) *Id.*, *id.*, *id.*, 178 (415) : « Omnes qui curiali genere, origine vel stirpe, gignuntur, curiarum nexibus obtigentur... » — Cf. *id.*, *id.*, *id.*, 1, 184 (423) : « Liberos curialium... originalem sequi conditionem oportet... etc.

(3) *Cod. Th.*, XII, 1, 3 (316) : « Nemo autem ad decurionatum, vocatus excusare se poterit eo quod fuerit tabellio... »

(4) *Id.*, *id.*, *id.*, 5 (317).

(5) *Id.*, *id.*, *id.*, 8 (323).

(6) *Id.*, *id.*, *id.*, 1, 11, 12, 16 et 22 (ann. 325, 325, 329 et 336).

(7) *Id.* XII, 18, 1 (262) : « Aurum coronarium munus est voluntatis, quod non solum senatoribus, sed ne aliis quidem debet indici, licet quædam indictionum necessitas postulaverit ; sed nostro arbitrio reservari oportebit. » *Id.*, *id.*, *id.*, 2 (364) : « Omnes igitur possessores aut inter decuriones coronarium

tributa ab aliis civibus exigendi (1); quod iis est necessarium et fere solum officium: in civitate enim administranda, nil aliud agunt vel decuriones quam apud acta municipalia judicia rescribere (2).

Eis autem privilegia quædam tribuuntur, sed exigua, quæ tantummodo pœnarum exigendarum immanitatem minuunt : exempli gratia, Codex Theodosianus præscribit « neminem omnino principalium ac decurionum, sub qualibet culpæ aut erroris offensa, plumbatarum cruciatibus esse subdendum (3) ».

Ii vero curiales, qui sæpe fisco vexantur, cæteros cives et ipsi vexant, et in primis illi curiales, quibus est nomen *principales*. His enim obtigit jus tributa adscribendi, quo sæpe ita utuntur, ut a pauperioribus dominis illud exigant tributum, quod ipsi pendere debeant (4).

aurum, aut inter senatores glebalem prœsentationem deinceps recognoscant... »

(1) Digesta, L. I, 17. — *C. Theod.*, VIII, 15, 5 : « Præterea officiales atque municipes, qui exactiones quascumque susceperint... »

(2) *C. Th.*, XII, 1, 151 (396) : « Municipalia gesta non aliter fieri volumus quam trium curialium præsentia, excepto magistratu et exceptore publico, semperque hic numerus in eadem actorum testificatione servetur... »

(3) *C. Th.*, XII, 1, 85 (381).

(4) *Cod. Theod.*, XII, 1, 117 (387) : « Quilibet principalium vel decurionum vel decoctor pecuniæ publicæ vel fraudulentus in adscriptionibus illicitis vel immoderatus in exactione fuerit

Haud igitur est mirum, si curiales solvere rem publicam negligant, suam tantum curent. Nulla sunt jam municipalia gesta nec in Cyrenaica, nec in cæteris provinciis, quamvis de actis decurionum cavisse videatur Codex Theodosianus (1). Quorum gestorum frustra mentionem aliquam apud Synesium requiras.

Attamen, cum municipale concilium sit fractum et debile, inquiramus saltem, an concilium provinciæ aliquid virium retinuerit, et civibus potestas tribuatur civitati administrandæ interveniendi.

Quæ sit, in Pentapoli, concilii provincialis ratio, vix perspicere possumus : de cujus enim origine nullum exstitit documentum (2). Synesius in epistula XCIV, concilio cuidam se interfuisse dicit, et in illo verba fecisse. De concilio provinciæ fortasse agitur : nempe Synesius, qui postea fuit episcopus, municipali concilio non adfuisse videtur. Quo nomine in provinciali conventu interfuerit noster, incertum. Commemorare tamen possumus, jure in concilia ista convenire et omnes « qui primatum honorantur insignibus (3), » scilicet curialium principes, inter quos nunquam fuit Synesius, et viros

inventus... » Cf. Lécrivain. *Les Principales* (Ecol. fr. de Rome, T. IX), ann. 1889.

(1) *Id.* XII, 1, 151 (396).

(2) V. Guiraud. *Les Assemblées provinciales dans l'Empire romain,* L. I, cap. I et II.

(3) *Cod. Theod.,* XII, 12, 12 et 13 (392).

« quos emeritos honor a plebe secernit (1) » ; imo illustri loco viri, nec muneribus functi, conciliis istis provincialibus, ex Sidonii Apollinaris epistula quadam, adfuisse videntur (2) ; quo jam non mirum est a Synesio in conciliis res publicas tractari.

Hac epistula XCIV concilii provincialis formam et rationem dignoscere possumus. Ducem militarem abolendum et provinciam ad Ægypti præfecturam adjungendam ille noster efflagitat. Censet quoque alienigenas, qui parum de provinciæ rebus laborant, milites inter non esse numerandos (ἀστράτειαν). Provinciæ præses legatum suum ad concilium misit ; ille quidem cum Synesio nostro de rebus certat expositis : legatus ille idem esse videtur, quem Synesius, alia in epistula (3), Andronici fautorem esse dicit. Concilium denique, more hujus temporis, scripta tradit, scilicet *decretum* vel ψήφισμα (4) facit (ψηφίζεσθαι).

Decreto tamen illi nihil aliud inest quam res optata, quæ plerumque parvi penditur. Legibus qui-

(1) *Cod. Theod.*, XII, 12, 13.

(2) Ep. I, 6. — Cf. Fustel de Coulanges, I, p. 128 et 130.

(3) Ep. 79.

(4) *Cod. Theod.*, XII, 12. De legatis et *decretis* legationum. — L. 1 (355) : « In Africanis provinciis universis consiliis liberam tribuo potestatem, ut congruente arbitrio studii condant cuncta *decreta*, aut commodum quod credunt. » — L. 3 (364) : « Provinciales desideriorum suorum decreta, initio apud acta ordinariorum judicum prosecuti, ad sedis tuæ eminentiam mittant... » — Cf. Guiraud, op. cit., Lib. I, cap. 8 et Lib. II, cap. 6.

dem imperatoriis præscribitur ut facile habeantur provinciarum concilia (1). Nec præsidis est concilii cujusquam decreta abolere : *desideria* vero *provincialium* prætorio præfectis *solis agnoscere atque explorare* concedunt imperatores, sibi *probationem ac judicium reservantes* (2). Nihilominus decreta ista haud semper per scrinia usque ad principem perveniunt, et cæterum præfecto prætorio mandatur, ut « provinciales desideriorum suorum decreta initio apud acta ordinariorum judicum prosecuti, ad sedis eminentiam mittant, ut impudentior petitio refutetur, aut justior petita commoda consequatur (3) ». Raro autem concilium provinciæ majoris erat momenti apud principem (4).

In illo provinciali concilio Synesius sane secundam Catastasim recitavit, qua ducem Anysium laudat. Quo apparet concilia provinciæ de laude et vituperatione decernere. Porro epistula, quæ LXII inscribitur, quod decrevit concilium fortasse exprimit : quam Synesius scripsit sive nomine urbis Ptolemaidos, sive totius provinciæ, ut aut ducem Marcellinum, aut præsidem magistratu abeuntem laudaret.

Interdum etiam concilium provinciale, irrito non

(1) *Cod. Th.*, XII, 12, 1 et 9 (355 et 382).

(2) *Id.*, XII, 12, 12 (392).

(3) *Cod. Th.*, XII, 12, 3 et 4 (364).

(4) Guiraud, op. cit., II, cap. 6. — Ammianus (XXVIII, 6, 9) memorat de legatione quadam a magistro officiorum esse relatum.

contentum voto, legatos mittit ad principis aulam. Cavent rescripta multa, ut legatorum provinciæ numerus constituatur (1), legationes nec impediant præsides (2). Legationes autem istas, de quibus Synesius mentionem facit, a concilio Pentapoleos provinciæ missæ esse videntur. Anastasius quidam, ex Synesii amicis, ad aulam legatus est (3), et Synesius ipse ad principem Arcadium orator provinciæ missus fuit (4).

Quam parum valeant et quam sint impotentia concilia ista, legationes ipsæ documento sunt. Ceterum nec in concilio nec in curia cives spem collacabant. In provincia enim jam surgunt et apparent auctoritate nova homines, qui paulatim duci et præsidi antecellant, et ad quos sponte sua populi confugiant.

(1) *Cod. Th.*, XII, 12, 6 (380).
(2) *Id., id. id.*, 1 et 8 (355 et 382).
(3) Ep. 79.
(4) Ep. 61 et 99. — Cf. πέρι ἐνυπνίων IX — et Ὕμνοι III, 427.

VII

DE POTENTIBUS

Quinto seculo post Christum natum, per totam Pentapolim, et per alias sane provincias, coram et præsidibus et ducibus, eminent viri quidam « potentes », qui principis ministris palam obsistunt, propter quod apud cives magnæ sunt existimationis. E quibus erant, verisimiliter, in Cyrenaica, et in cæteris provinciis, missi dominici, sive *palatini* ; præsides adjuvare et tueri, sed quoque iis advigilare, hoc illorum erat munus, hoc illis officium. Re tamen auctoritatem præsidum atterere conabantur, non tam ad imperium principis augendum, quam ad opes conquirendas (1). De illis palatinis apud nostrum nulla est mentio.

Porro immunitates, primum ordini senatorio datæ, deinde principalibus, qui a præsidibus erant tuti, auctoritati præsidis multos provinciæ cives subtraxere (2).

(1) V. Lécrivain, *Le Sénat romain*, p 57 et 98.

(2) *Cod Theod* XII, 1. 61 (364) : « Urbis Vulsiniensium principales, qui tamen patronorum adepti fuerint dignitatem, hanc prærogativam laborum atque officiorum ferant, ne interdum ad libidinem prave consulentium judicum gravibus afficiantur injuriis... »

Nascitur quoque, jam ex primis temporibus, in imperio, ordo quidam feudalis, quem præsides frangere non possunt, quique, auctis latifundiis, et latifundiorum immunitatibus, firmatus est. Quorum multa sæpe extra civitatis agrum patescunt : illis nomen *saltus*, vel etiam *massa* (1). Saltus autem in duas partes distribuitur : primo, *in villam vel in prætorium*, in quo habitat dominus aut ejus procurator ; deinde in pagos, in quibus sunt *casæ, vici, castella*, colonorum sedes (2).

Fuisse quidem possessus a Synesio saltus videtur : huc æstate confugit, otia ruris et delicias quærens (3) ; domus autem in qua sedet, sane quasi castelli mænibus circumdatur (4), quam cum paganis vel colonis suis adversus barbaros defendit (5).

In saltibus suis, in castello suo, fere sui juris est latifundiorum dominus. Ab eo quidem, qui erga civitatem officio quocumque solutus est, vectigalia exigendi adhuc imperator, scilicet præses, jus habet (6). Re vero, tributa ad suam voluntatem

(1) Ed. Baudouin, *Les grands domaines de l'Emp. rom*, p. 8-9.

(2) *Id.* p. 22-23. – Frontin (53,7); « Habent autem in saltibus privati non exiguum populum plebeium, et vicos circa villam. . »

(3) Ep. 147. Cf. ep. 32 et 144 et *Calvitii Encomium*, 4.

(4) Baudouin, op. cit., p. 28.

(5) Ep. 132.

(6) *Cod. Th*, XI, 7, 12 (383) : « Potentiorum possessorum domus officium provinciæ rectoris exigere debet... »

pendit : in rescriptis enim, sæpe queruntur imperatores de fisco a potentibus contempto (1), imo de fisco a curialibus vel etiam a colonis, potentium auxilio, defraudato (2).

Illos enim tuentur latifundiorum domini, qui ad eos, ut ad patronos, confugiunt clientes : quibus *patrocinium*, vel imperatoribus invitis, a potentibus imponitur (3).

Præterea, quarto seculo post Christum, potentes judicibus obsistunt : jam præsidibus mandatur ut illis resistant (4). Quo enim sub patrocinio, illos

(1) *Id.* XIII, 10, 1 (313) : « Quoniam tabularii civitatum per collusionem potentiorum sarcinam ad inferiores transferunt... » — Cf. *id.*, XIII, 11, 3 : « Si peræquatore misso aliquis aut procuratorem suum retraxerit, aut colonum ad contumaciam retractationis armaverit, ad eum censuum modum, quem vel eo vel procuratore illius absente peræquator apposuerit, ad nostræ sanctionis auctoritatem tenebitur... »

(2) *Id.* XI, 24, 4 (399) : « Omnes ergo sciant non modo eos memorata mulcta feriendos, qui clientelam susceperint rusticorum, sed eos quoque, qui fraudandorum tributorum caussa ad patrocinia solita fraude confugerint, duplum definitæ mulctæ dispendium subituros. » — Cf. *Cod. Just.* XII, 1, 146 : « Multos animadvertimur, ut debita præstatione patriam defraudarent, sub umbra potentiam latitare... »

(3) *Id id.* — Cf *id.* XI, 24, 2 (370?) : « Abstineant patrociniis agricolæ... » et *id. id.* XI, 24, 5 (399) : « ...severiorem pœnam nos addidisse cognoscat, ut, si quis agricolis vel vicenis propria possidentibus patrocinium repertus fuerit ministrare, propriis facultatibus exuatur... »

(4) *Cod. Theod.* I, XVI, 4 (328) : « Præsides provinciarum oportet, si quis potiorum exstiterit insolentior, et ipsi vindicare non possunt, aut examinare, aut pronuntiare nequeunt, de ejus nomine ad nos referre... »

in jure suo tenere nituntur, ita ut in privatos carceres reos demittant (1). Eo audaciæ potentes procedunt, ut in saltus, reorum sæpe perfugia, penetrare præsidis actores nequeant (2). Documento sunt ipsa principum rescripta, quæ tantam audaciam insectantur. Nonne judex a latifundiorum dominis desertores vel latrones petere cogitur ? (3) Illi enim omnes qui in fundo habitant jam domini *homines* dicuntur, ita ut lege ipsa patrocinium illud comprobetur (4).

Qui potentes non solum fisco stipendiarios vel judicibus reos eripere valent. Ipsi vero libidine sua pro legibus utuntur. De quibus sæpissime in codicibus agitur : potentes enim ipsi vel eorum procuratores sæpe delinquunt (5), in litibus titulis et

(1) *Id.* IX, 11, 1 (388) : « Si quis posthac reum privato carceri destinavit, reus majestatis habeatur... »

(2) *Cod. Theod.* XIII, 11 3 (386).

(3) *Id.* IX, 29, 2 (383) : « Latrones quisquis sciens susceperit, vel offerre judiciis supersederit, supplicio corporali aut dispendio facultatum pro qualitate personæ et judicis destinatione plectetur.» — Cf. *id.* VII, 18-7-8-9-12 (ann. 383, 383, 393, 403) — Cf. etiam *id.* XVI, 5, 52 § 1 (ann. 412) : « Qui nisi a conductoribus, sub quibus commanent, vel procuratoribus exsecutori exigendi fuerint præsentati ipsi teneantur ad pœnam... »

(4) *Id.* XIII, 1, 3 (ad Senatum) (ann. 361) : « Rusticanos colonosque *vestros* inter negotiatores describi non oportet... » Cf. *id.* XIII, 11, 16 (417) : « Quod si quis eo tempore, quo peræquator prædium alicui addicit, de suo jure vel per se vel per *homines suos* non crediderit actitandum... »

(5) *Id.*, I, 16, 14 (408) : « Moderatores provinciæ causam gerere jubemus, ne quid potentium procuratores perperam illiciteque committant... »

privilegiis abutentes (1), vel humiliores injuriis adficientes (2), denique iniqua lucra aut damna plurimum afferentes (3).

Rectorum præterea potestati audacter obsistere non cunctantur. Nam illis non parvæ sunt vires, qui in fundis militum manus comparant. Jure quidem civibus arma prohibentur (4) ; re vero ab armatis viris et militibus, in urbe vel rure, persæpe circumdantur potentes, quod frustra imperatores rescriptis multis impedire conantur (5).

Attamen interdum, cum militibus privatis illis, quibus nomen est sæpe *bucellariis* vel etiam δορυφόροις vel ὑπασπισταῖς (6), latifundiorum domini provinciam adversus invadentes barbaros defendunt : ita, apud Avernos, cum suis Ecdicius contra Wisigothos congreditur (7) ; ita, in Pentapoli adver-

(1) *Id.* II 14. 1 (400) : « Animadvertimur plurimos injustarum desperatione caussarum potentium titulos et clarissimæ privilegia dignitatis bis, a quibus in jus vocantur opponere... »

(2) Digest., I, 18, 6 : « Præses provinciæ provideat... ne potentiores viri humiliores injuriis adficiant, neve defensores eum calumniosis criminibus insectentur innocentes... »

(3) *Id. id. id.* : «... ne quis iniquum lucrum aut damnum sentiat. » — Cf. supra in nota 1.

(4) *Cod. Theod.*, XV, 15, 1 (364) : « Nulli prorsus nobis insciis atque inconsultis quorumlibet armorum movendorum copia tribuatur. » (Anno 364).

(5) *Cod. Just.*, IX, 12, 10. — Cf. Baudouin, op. cit., p. 200 et sq. — Cf. etiam Lécrivain, *Les soldats privés au Bas-Empire* (Ecole fr. de Rome. X, 1890, p. 267 et sq.)

(6) Lécrivain. *Les soldats privés au Bas-Empire.*

(7) Sidonius Apoll. Ep. III 3.

sus nomades Synesius ipse procedit armatus (1).

Quanta auctoritate fruantur potentes illi vel δυναστεύοντες, Synesii epistula CXXXIV plane illustrat. Illa enim in epistula de Pæmenio quodam agitur, qui potentis cujusdam, Artabazaci, rationes et bona procurat. Artabazaco tantæ erant opes, ut Pæmenius, si voluisset, multis nocere potuisset : maluit, quod rarissimum erat (2), opibus uti ad Pentapoleos utilitatem : ideoque, cum abiit, tota provincia illum lacrymis est prosecuta.

Feroces autem isti potentes, qui, ut Synesius noster, majoribus suis superbiunt, ita imperatoribus ipsis sunt formidandi, ut a Constantino ad Justinianum omnia fere rescripta præfectis aut præsidibus hoc imprimis jubeant, ut potentibus obluctentur. Frustrà quidem : jam cives ad illos agrorum dominos confugiunt, qui præsidibus vel imperatoribus ipsis ditiores, fortiores et provinciæ utiliores esse videntur.

(1) Ep. 108, 122

(2) *Cod Theod.* I, 16, 14 (V. supra, p. 49, n. 5)

VIII

DE EPISCORUM AUCTORITATE

Provincias administrare eo difficilius est præsidibus, quo magis res publica facta est res Ecclesiæ. Augetur enim in dies nova potestas, quæ, volentibus imperatoribus, data est episcopis.

Cum Ecclesia totam civitatem invasisset, civitati maximæ curæ erat episcopum eligere. Qua ratione eligerentur episcopi, duabus Synesii epistulis edocemur (1).

Mortuo episcopo, se comparat ecclesia ad διάδοχον ejus deligendum. Civitatis clerici et sacerdotum concilium (ἐν συνεδρίῳ παρὰ τῶν πρεσβυτέρων) metropolitam vocant, ut electionis (ἄιρησις) sit particeps. Venit metropolita, populum cogit et concilio præsidet (ἐκκλησίασας). Interdum quidem oritur tumultus : tum apparitores et sacri præcones, jubente metropolita, turbatores a concione expellunt. Nonnunquam res agitur nullo negotio : nam si notum est aliquod nomen, hoc a civibus statim acclamatur. Sæpius contra, ambitu, ære dato, promissis (2), et cives et

(1) Ep. 67 et 76.

(2) Ep. 67 : « ὠνίους... εἴ τις ἐμμίσθως, εἴ τις κατὰ χρείαν ἢ χάριν.

clericos ad suas partes adducere officiosissima candidatorum turba conatur.

Jam eligentibus metropolita aliquoties intervenit, et nomen aut amici aut clientis sui proponit ; quem si aversantur cives, eis minitatur (1). Sed, quem cives episcopum elegerunt, ille agnoscendus et renuntiandus est a patriarcha, qui de electione sine provocatione decernit (2).

Illud adnotandum est episcoporum potentiæ populi suffragium, cum tamen electioni metropolita interveniat (hic patriarcha archiepiscopus Alexandriæ), esse fundamentum. 'Εις ἀρχαιρεσίαν (3) vera conveniunt comitia : a populo sane mandatum suum et officium episcopus accipit. Hoc igitur tempore episcopi, cum a populo sint creati, ad res publicas animum intendere coguntur.

In primis vero, de rebus sacris decernunt, religionem curant, dogmata servant : si quando Eunomiani, per speciem aut negotia agendi aut lites intendendi, in Pentapolim veniunt, ut doctrinam propagent suam, episcopus illos insectatur et damnat et expellendos esse denuntiat, quod et a diabolo sint missi, et animas quasi latrones rapiant (4).

(1) Ep. 67 : « εἰς τὸ καὶ πεῖσαι, καὶ, εἰ προχωρόιη, βιάσασθαι.

(2) *Id.* : « τὸν κύριον τῆς χειροτονίας.

(3) *Id.*

(4) Ep. et 45. Negabat Eunomus, Cyzicæ episcopus, Dei filium hominem factum esse. — Hæresis illa in Theodosiano codice denuntiatur (XVI, 5, 6), anno 381 : « Photinianæ labis contaminatio,

Porro episcopus sanctam monachorum vitam laudat, vel cives hortatur ut religioni se totos addicant (1), vel etiam interdum ipse monasteria condit (2). Monachorum disciplina ut constans sit, curat quoque episcopus (3). Mores clericorum corrigere, errantes sacerdotes (βασκάντιδοι) coercere, qui in nullius ecclesiæ dogmata jurare volunt, et huc tantum conveniunt ubi et opes parare et honores colligere possint (4) : hoc episcopi officium, illa cura. Si denique vel episcopi vel clerici inter se discrepant, aut componit lites, ut disceptator, episcopus metropolita, aut de illis inter clericos decernit (5).

In excommunicatione vero præsertim apparet episcopalis auctoritas, qua ecclesiæ suæ supremum dominum se gerit (6).

Ea quidem officia omnium, in temporibus omnibus, sunt episcoporum. Quinto autem seculo, epis-

Ariani sacrilegii venenum, *Eunomiæ perfidiæ crimen* et nefanda monstruosis nominibus auctorum prodigia sectarum ab ipso etiam aboleantur auditu. » — Cf. *id.*, *id.*, 1, 8, 11, 12, 17, 25, 31, 32, 58. Attamen non severe de illa mentionem facit lex 23 (ann. 394).

(1) Ep. 146.

(2) Ep. 126.

(3) Ep. 67, § 3.

(4) Ep. 67, § 5.

(5) *Id.*, § 3. — *Novell. Valentiniani* (Edit. Hœnel), Tit. XXIV, 1 : « Cum inter clericos jurgium vertitur, et ipsis ligatoribus convenit, habeat episcopus licentiam judicandi, præeunte tamen vinculo compromissi... »

(6) Ep. 58. De Andronici excommunicatione.

copus non tam est sacerdos quam magistratus. Quippe præsidum potestas, certis legibus non definita, nil aliud videtur quam intemperata dominatio. Itaque multis in rebus interponitur episcopus, ut dominationem illam finibus circumscribat, cives opprimi non sinat, res civium agat. Quodam modo, pristinum plebis tribunum refert et exprimit, et sæpe, perinde ac tribunus, vetandi quodam jure sacro utitur (1).

Itaque, quoniam episcopus non modo de rebus sacris sed etiam de civium rebus curat, facile dignoscas quibus ex causis et quo animo populus episcopum eligat. Illum enim non tantum sacerdotem esse cupit, sed etiam magistratum et defensorem suum adversus præsidis immodicam potestatem. Documento est Sanctus Ambrosius, qui ad sacrum baptismi fontem non accesserat, cum a Mediolanensi populo creatus est episcopus (2). Synesius quoque vix antiquum cultum exuerat, ut ad christianam religionem transiret ; placita philosophorum sectari solitus, illa quidem quæ cum christiana religione non conjurant, et sacrorum rudis, et fere ignarus, cum Ptolemaidos a civibus episcopus creatus est (3).

(1) Ep. 105 : « χρῆ δέ αὐτὸν καὶ πράγματα πράττειν, ὅσα πάντες ἅμα. Τὰ γὰρ άπάντων μόνον δεῖ πράττειν, ἢ πάσαις ἀιτίαις ἐνέχεσθαι. »

(2) Cf. Baunard. *Histoire de saint Ambroise*, cap. II, et de Broglie, *L'Eglise et l'Empire romain*, t. VI.

(3) Ep. 13.

Non tamen audacter et sine quadam dubitatione episcopi quidam pro civibus cum præside colluctantur. Res enim et multi laboris erat, et quæ aut novas lites, aut novas administrationis molestias movere posset : quod periculum noster plane perspiciebat (1).

Sed, vel inviti, de rebus publicis agere debent episcopi, præsertim si metropolitanæ præsint ecclesiæ, et quotidie præsidi obsistere necesse habent. Quod Ptolemensi episcopo accidit, qui Cyrenaicæ est metropolita (2), ideoque et inter potentes provinciæ eminet, et de totius provinciæ rebus cognoscit. Ipse quidem ab Alexandriæ patriarcha pendet ; sed, in Cyrenaica, de rebus quæ ad religionem attinent, sine provocatione decernit. Jamvero plures episcopi ab illo pendent. Quorum quantus sit numerus, male dicas : numerus enim ille haud certus est, et tum crescit, et tum contra minuitur. Exempli gratia, vicus cui Palæbisca nomen est, de quo Synesius mentionem fecit, pendebat primum ab Erythres episcopali ecclesia ; postea, cives sibi episcopum creaverunt ; quo mortuo, in gremium Erythres rediit ecclesia (3). Si quidem oriuntur lites inter Pentapoleos episcopos, Ptolemensis episcopus est quasi judex (4). Præterea,

(1) Ep. 57, § 9.

(2) Ep. 67 : « τὴν μητροπολῖτιν ἐκκλήσιαν.

(3) Ep. 67.

(4) *Id.*

ut antea diximus, in episcopis eligendis, non sine auctoritate et pondere interponitur.

Ptolemaidos igitur episcopus omnium Cyrenaicæ episcoporum quasi dux est. Proinde omnium jura et quam auctoritatem singillatim illi habent, illa veluti in unam colligit fascem. Quo non est mirum, si, in omnibus rebus, aut sacris aut civilibus, totius provinciæ veluti patronus, cives suos tueri conetur.

Ceterum, ut civilibus publicisque rebus se immiscerent episcopi, fecerant christiani imperatores, qui clericis faverunt et illis multa concesserunt privilegia. Publicis tributis et municipalibus muneribus (1) immunes sunt omnes clerici ; quibus jam, anno 313, Constantinus imperator « indulta privilegia » confirmat (2). Porro non fas est episcopum ad quæstionem ordinariam et ad ordinarium judicem in jus vocari : tribunal enim illud, ex episcopis constitutum, tantummodo de episcopo decernit (3). Mox etiam, post legem anno 412 latam, de

(1) *Cod. Theod.*, XVI, 2, 10 (353) : « Ut ecclesiarum cœtus concursu populorum ingentium frequententur, clericis ac juvenibus præbeatur immunitas, repellaturque ab his exactio munerum sordidorum, etc... » Cf. *id.* XVI, 2, 24 (377) : « Presbyteros, diaconos, subdiaconos, atque exorcistas et lectores, ostiarios etiam et omnes perinde qui primi sunt, personalium munerum expertos esse præcipimus. » Et etiam *id.*, XVI, 5, 11 (354).

(2) *Id.*, XVI, 2, 1 (313), XVI, 2, 2 (319), in qua dicitur : « Qui divino cultui ministeria religionis impendunt, id est hi, qui cleri appellantur, ab omnibus omnino muneribus excusentur... »

(3) *Cod. Theod.*, XVI, 2, 12 (355) : « Mansuetudinis nostræ lege prohibemus in judiciis episcopos accusari... Si quid est igitur

rebus quibus est clericus implicitus episcopi judicant (1).

Ab Ecclesia nascente, de causis ad religionem pertinentibus cognoverunt sane episcopi : quod edicto, anno 399 proposito, princeps comprobat : « Quoties de religione agitur, episcopos convenit agitare (2) ». Sed in primis temporibus, in causis etiam quæ ad religionem non pertinebant, christiani episcopis, si non judicibus, at certe arbitris usi sunt. Hortantur enim suos et Paulus (3) et apostoli, ut ad episcopum potius eant arbitrum quam ad judicem (4). Itaque persæpe videas episcopos in litibus inter fideles componendis versatos. Sanctus enim Augustinus dicit S. Ambrosium adeo totum esse in litibus, ut nunquam vel minimo otio fruatur (5); seque ipse dicit « litibus dirimendis »,

querelarum, quod quispiam defert, apud alios potissimum episcopos convenit explorari... »

(1) *Id.*, XVI, 2, 41 (412) : « Clericos non nisi apud episcopos accusari convenit... » et *id.*, *id.*, 47, § 1 (425) : « Clericos etiam, quos indiscretim ad sæculares judices debere deduci infaustus præsumptor edixerat, episcopali audientiæ reservamus... »

(2) *Cod. Th.* XVI, 11, 1 (399).

(3) Ad Corinth., 1, 6 : « Audet aliquis vestrum, habens negocium adversus alterum, judicari apud iniquos et non apud sanctos ? An nescitis quoniam sancti de hoc mundo judicabunt ? Secularia igitur judicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in ecclesia, illos constituite ad judicandum. »

(4) Cf. Beauchet, *Nouv. Revue historique du Droit*, anno 1883, p. 401 et sq.

(5) *Confess.*, c. 8.

sæpius occupatum esse (1). Quorum judiciorum rationem et formulas in Apostolicis constitutionibus (2) invenimus. Nulla certe post arbitrium erat civilis sanctio; sed, si quis Ecclesiæ legibus et disciplinæ obtemperare nolebat, hunc episcopi ex Ecclesia expellebant.

Christiani autem principes episcopos ex arbitris in veros judices mutaverunt.

Constitutio enim, anno 321 lata, jubet ne judices laici de his litibus decernant, quas litigatores ex utraque parte, sponte sua, ad episcopum detulerint (3). Tres postea constitutiones ab Arcadio vel ab Honorio latæ gravem illam attributionem agnoscunt et corroborant (4).

Porro hortantur episcopos christiani principes ut rei publicæ gerendæ, administrationi urbium pro-

(1) De *Psalm*. 119.

(2) Lib. II. c. 4, 8. — Cf. Beauchet, op. cit.

(3) *Constitut. Sirmond* (Edit. Hænel), XVII (ann 321) : « Judex pro sua sollicitudine observare debebit, ut, *si ad episcopale judicium provocetur, silentium accommodetur*. Et si quis ad legem christianam negotium transferre voluerit, et illud judicium observare audietur, etiamsi negotium sit apud judicem inchoatum, *et pro sanctis habeatur quiquid ab his fuerit judicatum* : ita tamen ne usurpetur in eo, ut usus ex litigantibus pergat ad supradictum auditorium et arbitrium suum enuntiat... » Cf. Eusebium, *In vita Constant.*, 10, 27 : « Constantinus cuivis judici præferendos esse dixit sacerdotes Dei »

(4) *Cod. Just.*, I, 4, 7 et 8 : « Episcopale judicium ratum sit omnibus, qui se audiri a sacerdotibus elegerint, eamque illorum judicationi adhibendam esse reverentiam jubemus . . » (L. 8). — Cf. *Cod. Th.*, *De religione*, XVI, 11, 1 (399).

vinciarumque consulant (1). Episcopi quidem, anno circiter centesimo post Synesium mortuum, scilicet Justiniano regnante, ad rem publicam accedunt et quasi præsidum munus explent : jubet enim Justinianus illos singulis hebdomadibus carceres convisere, et rogare cur homines sint damnati et in vincula conjecti; præcipit quoque ut episcopi magistratus ad memoriam officiorum revocent; si autem in officiis claudicent rectores, est episcoporum Principem de illa negligentia certiorem facere (2).

Jam vero, in Novellis 86 et 123, majora episcopis permittit Justinianus : nam, si præses aliquam admiserit injuriam, et aliquem jus suum persequentem repulerit, præsidem interpellare, ut munus exsequatur, potest episcopus; si resistat præses, ad Principem rem refert episcopus, ut judex puniatur. Denique, si episcopus justis ex causis timet, ne aut præses aut alius laicus judex partibus faveat, illis se socium addit ad rem dijudicandam. Præterea, si litem faciant civibus præsides, aut cives præsidi, jure de causa decernit episcopus. Denique sunt lites quædam, quas, jussu et delegatione Principis, solus instruit et judicat episcopus (3).

(1) De episcoporum auctoritate, cf. Diehl, *Etudes sur l'administration byzantine dans l'Exarchat de Ravenne,* L. IV, cap. 3.

(2) *Cod. Justin.* De episcopis audiendis, 1, 4, 22.

(3) *Nov.* 123, c. 21.

Igitur fere omnia illa officia, ante Justinianum imperatorem fuisse juris episcoporum, non sine causa affirmare possumus. Quorum est caput et fons, et, ut ita dicam, germen, potestas judicandi, quam et Constantinus, et, post Constantinum, Arcadius et Honorius episcopis concesserant. Jam enim Theodosius secundus et Honorius episcopos fecerant administrationis participes, jure dato curandi, ut damnati in carceribus devincti humane haberentur (1).

Ne multa, eligitur episcopus a civibus. Non tantum in provincia, in urbe, summus est sacerdos, sed etiam patronus, magistratus, quasi politicum caput. Principes ipsi illud jus agnovere. Morem qui invaluit, ut episcopus administrationi interveniat, si aut avarus sit præses, aut dux imperitus, usus, leges, rescripta comprobant. Non mirum est igitur, si Synesius noster, vir in Cyrenaica locupletissimus, cum Ptolemensis metropolita sit electus, adeo illo honore sit auctus, ut ejus consilia, in regenda Pentapoli, multum valuerint.

(1) *Constitutiones Sirmondi* (Ed. Hænel), XIII (anno 419) : De confugientibus ad ecclesias, etc... « Eam quoque sacerdoti concedimus facultatem, ut carceris ope miserationis aulas introeat, medicetur ægros, alat pauperes, consoletur insontes, et cum singulorum caussas cognoverit, interventiones suas apud judicem competentem pro jure moderetur... Scimus enim idque crebris auditionibus supplicantum, frequenter ideo plerosque in custodia detrudi, ut adeundi judicis libertate priventur... »

IX

QUOMODO SYNESIUS REM PUBLICAM ATTIGERIT

ANTE EPISCOPATUM

Satis constat Synesium non sine auctoritate et pondere administrationi provinciali intervenisse. Anno circiter 397 post Christum, concilium provinciæ mittit legatum ad Principem (1) Synesium tum juvenem, cum vix septem et viginti annos sit natus (2). Sed, quia genere, ingenio, opibusque valet, idem et peritus rhetor habetur, cives sperant fore ut ab illo Cyrenaicæ vota præclare exprimantur. Non quidem ad legátionem explendam solus mittitur : a codice enim Theodosiano tres legatos a provinciæ concilio mittendos videmus (3) ; trium et orator, ut ita dicam, fuit Synesius (4).

Qua legatione perfungi difficile fuit. Quippe in

(1) Affirmat enim Synesius se a Constantinopoli, consule Aureliano, discessisse, — id est in 400 (Ep. 61) et ibi tribus annis permansisse (*Hymn.* III, v. 4 — *De insomn.*, cap. 18).

(2) Videtur Synesius anno 370 natus. Cf. Migne, *Patrologia*, et Schneider, op. cit., cap. *Quo anno natus sit Synesius*.

(3) Cod. Th., XII, 12, 7 (380).

(4) Klausen credit Synesium solum legatum fuisse. V. Schneider, op. cit., cap. *Quo anno natus sit Synesius*.

aula Principis omnia partium contentionibus miscebantur. Illo enim tempore, Eutropius, Gaïnas et Eudoxia imperatrix de imperio contendebant, et Joannes, Chrysostomus cognomine quoque, patriarcha Constantinopolitanus, præpotentis Eutropii tyrannidem frangere conabatur. Pene vidit Synesius quam imbecillum esset principis imperium : et quantum magni Ecclesiæ episcopi magis et magis gratia valerent (1).

Nullam fere aliam utilitatem Synesius ex legatione percepit. Annos enim, quos Constantinopoli egit, omnium infelicissimos sibi fuisse sensit : « O rex vasti mundi, ait noster in quodam hymno (2), en adsum qui votum persolvam quod in Thracia feci, in qua tres annos habitavi ad regalem domum quæ universis imperat terris. O me infelicem ! Quos labores, quas pertuli curas, cum humeris sustinerem meis totum pondus patriæ.»

Et sane si, per tres annos legationis, molestias et fastidia persæpe passus est (3), attamen ad se conciliaverat multos viros eruditos, qui illum plurimi faciebant, quia inter omnes eminebat, e quibus Cyrenaicum Πανελλήνιον constabat. Documento sit epistula quam ad Aurelianum consulem scripsit : « Nulla alia gratia quam tua opus est *oratori*,

(1) Cf. Amédée Thierry.
(2) III, v. 427 et sq. Cf. *De insomn.* cap. 18.
(3) Cf. Ep. 61, in quâ narrat se ante palatium dormivisse.

quem e familiaribus tuis esse voluisti (1).» Pæonius comes, quem unum e proceribus imperialis aulæ Synesius esse dicit, et cui astrolabium dedit (2) ; Simpliciusque, qui magister utriusque militiæ postea factus est (3), illum consiliis et auctoritate sua adjuverunt.

Tandem principem (quod diu fuerat in votis) adire potuit. Coram eo hanc se habuisse refert orationem, quæ *De Regno,* sive Περὶ βασιλείας inscribitur, ut miseræ suæ patriæ suppeditaretur quam Barbari vexarent et popularentur. Libera usus acerbitate, verba fecit multa, aulæ corruptos mores et luxuriam principisque fastum insectatus, rationem fisci reprehendens, qui provincias exhauriebat. Se indigne ferre dixit quod Gothi, proh romani nominis pudor, in aula Valentis et Theodosii, tantam auctoritatem obtinuissent, et jam omnia sperantes, omnia tentare potuissent. Refertus denique Platonis, Dionisque philosophi sententiis, de vera gubernandi arte disputavit, et qua arte bono Principi res publicas gerere sit, docet. Quapropter, haud immerito, postea gloriatur se antiqua Græcorum libertate principem esse allocutum. (4)

(1) Ep. 34. — Cf. ep. 61.

(2) Ep. 127. — Cf. *De dono astrolabii sermonem* et Ep. 153 ad Hypatiam.

(3) V. Ep. 135 de Symplicio et Epist. 24, 28, 130 ad Simplicium scriptas.

(4) De Insomn. § 9.

Incertum quem exitum habuerit illa legatio. Quasdam sibi immunitates consecutus est, quibus quidem frui noluit (1). Fortasse a nonnullis tributis Pentapolis fuit exempta. Contendit enim legationem suam patriæ non inutilem fuisse : « Divinatio, inquit, in libello qui de Somniis inscribitur (2), magnæ mihi fuit utilitati ; qua fultus, munus meum sustinui, et (Lybiæ) urbibus utilissimus legatus multa commoda contuli.»

Anno 400 (3), cum factus est terræ motus horrendus (4), Constantinopolim quam citissime deserit, patriam petiturus. Hic vero invenit cives suos metu territos. Nempe magis atque magis incolas Barbari incursionibus vexant : annis 401 et 406 crescit Barbarorum audacia, provincia diripitur (5). Nullus adest, qui hostem propellat : nam milites, quia et alienigenæ sunt plerique et fere barbari, cum barbaris consilia consociant. Duces porro, ut jam dictum est , imperiti sunt aut ignavi, cives imbelles salutem non a se sed ab aliis expetunt.

(1) Ep. 99.
(2) § 9.
(3 Schneider, op. cit., f. 20 et sq.
(4) Ep. 61.
(5) Philostorgus, XI, 8 — Cf. Epist. 132, quæ anno 404 scripta esse videtur, et qua indicatur Aristœnetus consul, qui collega Honorii imperatoris fuit. In epistula illa de incursionibus barbarorum fit mentio.

Quæ quum ita sint, majora in dies capit incrementa Synesii auctoritas. Etenim, latifundiorum domini, quæ ipse colit (1), et obnoxii Barbaris, permultum ejus interest Barbaros repelli. Temporibus mox et discrimine ad id impellitur, ut primas agat partes in Pentapoli defendenda. Defensionem ergo parare conatur. Fugit miles gloriosus quidam, cui Phrygius Joannes nomen est, et, timens periculum, Bombæam arcem petit (2) ; non aliter dux Cerealius in altum navigat, et inde, securus, imperat, ne Cyrenaici cum hostibus injussi conserant manus (3). Synesius, contra, qui non dux est sed philosophus, e propugnaculis vigilat, et ipse, cum sit somno gravatus, tormentum movet (4). Milites etiam, ut ita dicam, e terra educit, extemporalem creat exercitum, et illi animos addere conatur : « Nonne pro sedibus nostris, pro sacris, pro fortunis, pro legibus, quibus nos major temporis diuturnitas assuefecit, non periculis omnibus vitam exponemus ? Nonne animæ nostræ consulemus ? Viri sumus : nonne virili animo esse desinemus ? »

Tumultuarii milites sæpius armis carent et lapidibus pro telis utuntur (5). Itaque ab externis amicis suis flagitat arma Synesius : « Date mihi res ad

(1) Ep. 100.
(2) Ep. 104.
(3) Ep. 129.
(4) Ep. 132.
(5) Ep. 122.

bellum necessarias, date sagittas et in primis frena (1) ». Ipse vero arma quam citissime parari jubet : olivarum rami, falcibus decisi, in clavas mutantur, quas agricolæ et pastores eminus emittant (2).

Arma quidem habere non satis est : militibus vero præsertim opus esse constat. Pauci juvenes, forti animo, Synesium hortantem sequuntur ; plures illum non audiunt (3). Quos inter est Evoptius ipse, ejus frater, quem acriter agitat (4). Quot autem Evoptios in Pentapoli reperias ! Ecce pagani, terrore impulsi, qui nonnullos viderunt Barbaros, ad Synesii milites confugiunt. « Quod si tibi sagittariis opus est, ait Synesius, eos arcesse, et confestim aderunt. Phycuntiorum remigum auxiliis nihilo magis confido, quam meis olitoribus. Paucos autem viros adesse cupio, qui viros non mentiantur. Quos autem ejusmodi si nactus ero, utinam me Deus adjuvet, bono animo sum (5) ».

Sed accidit novum hoc admiratione dignum ! Servandæ legis specie, ignavi quidam homines nihil se acturos esse palam profitentur : cum enim Valentinianus primus, anno 364, rescripsit ut « nulli prorsus, nobis insciis atque inconsultis,

(1) Ep. 132.
(2) Ep. 108.
(3) Ep. 93.
(4) Ep. 132.
(5) Ep. 131.

quorumlibet armorum movendorum copia tribuatur (1) » ; quod esse de Barbaris dictum existimant ignavi ! (2) Indignatur vero Synesius : « Res miranda est omnibus, ait vir noster ; hostis nos lacessit undique, tu vero arma parare vetas. Tanto in discrimine, tu contendere lege audeas privatos jure arma sumere non posse ! » (3) »

Synesius tamen, licet adversus tantas difficultates sit eluctatus, virtutis suæ pulcherrimum retulit pretium : namque eo duce barbari e finibus Cyrenaicis sunt repulsi (4).

Præclara sane facinora, et illæ victoriæ Synesium in lucem protulerunt. Sed mox aliæ obvenerunt occasiones, quibus iterum de suis civibus bene merere potuit. Patriam enim suam adversus Barbaros tueri haud satis habuit : voluit quoque Cyrenaicæ commodis inservire, cum principis ministri vel imperiti vel præpotentes cives nimium vexabant.

Quæ Synesius in concilio provinciæ agenda censuerit et fecerit, ex paucioribus scriptis documentisve perspicere possumus (5). Nam, quia illud concilium, ut jam supra dictum est (6), ad rem pu-

(1) Cod. Th., XV, 15, 1 (364).
(2) Ep. 107.
(3) Ep. 107.
(4) Cf. Patrologia, T. 66. *De vita Synesii.*
(5) Cf. Ep. 94.
(6) V. suprà. *De curia et concilio provinciæ.*

blicam gerendam parvi erat momenti, verba in illo facere irritus erat labor.

Constat tamen Synesium eamdem in hoc concilio sententiam professum fuisse, quam, coram Arcadio imperatore, protulerat : nempe alienigenas bello absolvendos (1).

Nihil enim habebat majori curæ quam ut contra Barbaros patriam suam muniret. Jamvero voluisset Pentapoleos imperium esse penes Ægypti jus, ut melius administraretur et fortius defenderetur. Itaque, a concilio, repugnantibus summi imperii ministris, petebat ut, amoto Libyæ duce, provincia, ut prius, ab Ægypti præfectura rursus penderet (2).

Irrita tamen fuerunt Synesii vota ; concilium enim provinciæ nulla apud imperatorem potestate valebat. Itaque mox omnis spes Synesium deseruit ; dolebat se opem ferendo imparem esse : « At ego communem cum civitate omnino infelicitatem sustineo ! (3) »

Sæpe in saltum suum sese recipiens, rei rusticæ operam dat, manus digitosque non tam calamo fatigat et atterit quam ligone (4). Interdum vero se totum dat venandi studio (5). Sed sæpius se litteris, scientiæ, philosophiæ tradit : sive, — qui Alexandrinorum philosophorum mos erat,

(1) Ep. 94.
(2) *Id.*
(3) *Id.*
(4) Ep. 32 et 144. — Cf. *Calvitii encomium*, 4.
(5) Ep. 147.

— meditatur et non sine voluptate intus et in se intuetur (1); sive, sideralis scientiæ studiosus, inquietus per noctes sidera diu contemplatur (2); sive etiam alicujus rei virtutes et proprietates experimento explorat (3). Illic fortasse plerosque hymnos suos composuit; illic opuscula more rhetorum limata, *Cynegetica* dico aut *Calvitii encomium* (4); illic epistulas illas scripsit, quas certe *Panellhenion* plausibus erat prosecuturum (5); illic denique « divinas (6) » amicorum suorum epistulas plenius degustavit.

Non tamen quæ sunt cujusque civis necessitates et officia prætermittebat. At, cum res postulabat, sui immemor, aliis erat utilissimus. Haud paucæ supersunt epistulæ, quibus amicum amico commendat (7) et litibus quæ sunt sub judice intervenit; et, quum dolet quod ad honores auferendos gratia virtuti præstet, ad hominem qui gratia valet scribere non dubitat (8).

Quam felicissime, in latifundiis suis, Synesius, — si tamen, in epistulis, oratoriis ornamentis non

(1) Ep. 100 et 103. — Cf. *Hymnos*.
(2) Catast., II, 5.
(3) Ep. 15. Ab Alexandria hydroscopum arcessit.
(4) Adde plerosque *Hymnos*.
(5) Ep. 137.
(6) Ep. 100 : Ὁ δημιουργὸς τῆς θεσπεσίας ἐπιστολῆς.
(7) Ep. 34, 102, 43, 75, 117.
(8) Ep. 38, 47, 118, 119, 131.

abusus est, — vitam egisse videtur (1) : nempe felicitatis suæ unicus est testis deus, et sidera ipsa otium ejus amice prospectant (2).

Attamen Synesius, sub id tempus quod inter annos 401 et 406 interponitur, Barbaris fines invadentibus, e Pentapoli decedit ; et, si epistulæ CXXIII est credendum, et duos annos (δυοῖν ἐνιαύτων) abfuit. Rus erat Alexandria reversus anno qui Aristenætis consulatum sequitur (3), scilicet anno 405, a quo numerantur septem illi infelices anni, quos Synesius in Catastasi sua secunda commemorat, quam sane anno 412 recitavit (4). Tunc in Pentapoli Gennadius erat præses, dux autem Innocentius (5).

A vero non est alienum Synesium patriam reliquisse, ægre ferentem suos a præsidibus impune vexari ; quod licet ex epistulis conjicere : « Ego vero in hac ipsa mea calamitate sum fortunatissimus, cum et inimicis et amicis æque caream. Interclusum mihi est cum omnibus commercium, nec est nec erit cum hominibus istius modi commune quidquam. Peregrinus inter peregrinos degam. Mores ipsi nos potius quam locus separarunt. Equidem Cyrenes illustre solum deploro, quod Carneadæ olim habebant et Aristippi, quod nunc Johannes

(1) Ep. 57.
(2) Ep. 100.
(3) Ep. 133.
(4) Catastasis, II, 1.
(5) Id., id.

et Julii obtinent, quibuscum opportune non vivo, a quibus opportunius longe remotus sum (1) ».

Tum Synesius Ægyptum petivit fortasse (2), ut inter eruditos se exquisitioribus studiis instrueret et litterarum memoriam ibi refricaret. Hic et Hypatia magistra et summis viris usus est amicis : Pentadio, Augustali vel Ægypti præfecto (3), et Theophilo, Alexandriæ patriarcha, cujus sacra manu sibi uxorem datam esse dicit (4).

Synesii absentis desiderium civibus movebat; namque nonnulli ad illum Ptolemaide in Egyptum quasi in patriam confugiebant : quibus in memoriam veniebat quanta virtute patriam adversus Barbaros defendisset (5).

A publicis vero muneribus non abhorrere necesse habebat Synesius, si vellet Pentapoli esse utilitati. Non is erat Synesius, qui dux aut præses crearetur : majora eum manebant. Namque anno 411 episcopus a suis electus est (6).

(1) Ep. 50, traductio Migne.

(2) Schneider, op. cit., f. 30 : « Certum est ab anno 402 usque ad ann. 404 Synesius fuisse Alexandriæ » (V. Ep. 132).

(3) Ad Pentadium epistulas 29 et 30 scripsit.

(4) Ep. 105.

(5) Ep. 143, in qua dolet se ab affectis injuria amicis et a privatis et a militibus cogi, ut civilem sibi potentiam assumat.

(6) Schneider, opus cit., cap. *Quo anno episcopus electus sit*. f. 33 et sq. — f. 34 : « Omnis vero de anno episcopatus dubitatio mea sententia removetur certo temporis judicio, quod inest in epistula 13 (Πέτρῳ πρεσβυτέρῳ). Hac epistula Synesius sollemnium litterarum latorem, quibus dies resurrectionis Domini indicatur,

Tantum suspicere munus diu dubitavit. Haud multis ex annis, ut scriptum est, Synesius ad christianam venerat religionem (1). Imo Evagrius, Photius, Nicephorus affirmant Synesium ex idolorum cultu ad christianam religionem transiisse ideo ut episcopus eligeretur ; neque ei fuit impedimento quod, Platonis discipulus, de corporum resurrectione dubitaret (2).

Ipse quidem sæpe est confessus se ad sacerdotium non esse paratum. Haud multo post electionem, ad

Petro presbytero commendat ipsamque illam diem ad 19, τοῦ Φαρμουθί indicat. Dies 19 mensis Ægyptiaci Pharmuthi incidit in a d. 18 Kal. Mai 14 Apr.) Cf. Ideler, I, 143. - Hoc autem die Paschæ feriæ celebratæ sunt anno 412 (cujus anni Num. Aur. est 14, litt. Domin. GF, cf. Brinckmeier, p. 77 sq.). — Cum deinde epistulæ 13 insint vestigia, quibus recens eum episcopum electum esse comprobatur : id quod tota epistulæ indole verisimile fit, cives enim Synesius adhortatur ut pro ipso deum precentur, quia ad sacerdotium evexerint non eum, cui ad deum adeundi ac pro universo supplicandi esset fiducia, sed cui ut servari posset populo deprecatore opus sit ; — his de causis mihi persuasum habeo, Synesium ineunte anno 412, fortasse exeunte 411 consecratum esse episcopum. »

(1) *Id.*, f. 23 : « Quibus ex verbis Volkmannum et Sieversium cum concludant, Synesium jam fuisse chistianum vel in eo quidem, ut fieret christianus, prorsus errare elucet ex hymni versibus antecedentibus, quibus templa paganorum, non christianorum ecclesiæ clare indicantur (Hymn. 3, 435-440 et sq.). Verba facit (Hymn. 3, v. 8 et sq.) de corona, deorum regi nectenda (v. 48), se venisse dicit ad Libyæ oram australem, quam neque impius flatus pollueret nec signaret vestigium hominum urbana curantium (v. 86) terra optat se condat alatus draco, dœmon hylæ, nubes animæ, idolis gaudens, adversus preces qui canes advocet. Quæ verba omnia prorsus pagani sunt non christiani. »

(2) Notitia historica de Synesio. *Patrologia*, 66.

fratrem suum Evoptium scribebat « sua quidem sententia se indignum esse qui episcopus eligeretur, quod nondum ad illum candorem illamque animi castitatem pervenisset quæ episcopum deceat (1) ». Quippe corporum resurrectionem et mundi finem, invitus, inter res dubitandas semper habebat. Porro vitam beatam, quam vir locupletissimus duxerat, relinquere dubitabat grave suscepturus munus. Denique uxorem suam, quam magno amore amplexus erat (2), missam facere, aut, episcopus, uxoris in locum occultam amicam habere nolebat (3).

Quapropter ante sacerdotes suos postea confessus est, se, quum ad episcopatum esset vocatus, adeo languida fuisse religione, ut pro universo populo Deum precari non auderet.

Non mirum est igitur, si omni modo, quod non optaverat munus, effugere conatus sit. Voluntati quidem civium suorum septem menses (4) reluctatus est. Se iterum atque iterum mori velle

(1) Ep. 105.

(2) *Id.*: « Ἐμοὶ τοιγαροῦν ὅ τε Θεὸς ὅ τε νόμος ἥ τε ἱερὰ Θεοφίλου χεὶρ γυναῖκα ἐπιδέδωκε. Προαγορεύω τοίνυν ἅπασι, καὶ μαρτύρομαι, ὡς ἐγὼ ταύτης οὔτε ἀλλοτριώσομαι καθάπαξ, οὔτε ὡς μοιχὸς αὐτῇ λάθρα συνέσομαι. Τὸ μὲν γὰρ ἥκιστα εὐσεβές · τὸ δέ ἥκιστα νόμιμον. Ἀλλὰ βουλήσομαί τε καὶ εὔξομαι συχνά μοι πάνυ καὶ χρηστὰ γενέσθαι παιδία... »

(3) *Id.*

(4) Ep. 95, ἕβδομον μῆνα,

fatebatur, potiusquam episcopatum suscipere (1).

Tandem, quod diu respuerat, id muneris accepit, nonnullis fortasse temperamentis mitigatum. Si quibusdam est credendum (2), ea lege Synesius episcopus factus est, ut nec uxorem suam nec Platonis doctrinam relinquere necesse habuerit (3). Putant contra quidam, Synesium omnium salutem suis commodis prætulisse (4). Nempe Ecclesiæ disciplina rigida : jam ex anno 305, concilium Eliberitanum a clericatura connubium omnino alienum esse decreverat : « Placuit in totum prohiberi episcopis, presbyteris et diaconis, vel omnibus clericis positis in ministerio, abstinere se a conjugibus suis et non generare filios, quicumque vero fecerit ab honore clericatus exterminetur (5) ». Et in synodo, quæ Nicæam sedem habuit, anno 325, vetitum est « ne liceat episcopo, nec presbytero, nec diacono, nec ulli penitus eorum qui sunt in clero, introductam habere mulierem, præterquam utique matrem vel sororem vel amitam (ἢ θείαν) vel eas solas per-

(1) Ep. 11.

(2) Villemain, Chateaubriand.

(3) Ep. 95, qua se dicit, si una cum philosophia facere istud liceat, eam functionem obiturum. » Cf. Ligier op. cit. p. 26 de Synesii doctrina.

(4) Druon, p. 36-37.

(5) *Sacrosanta consilia* (Ph. Labbé et Gab. Cossant.). Tom. I, p. 974 : *Concilium eliberitanum*, 305 (art. 33) — Cf. *id.*, *Concilium Neocæsarense*, 314, art. 1 : « Presbyter, si uxorem acceperit, ab ordine deponatur. »

sonas, quæ omnem suspicionem effugiunt (1). »

Attamen lege, anno 420 lata, fertur : « Illas etiam non relinqui castitatis hortatur affectio, quæ ante sacerdotium maritorum legitimum meruere conjugium (2) ».

Imo si qua fides Socratis *Historiæ ecclesiasticæ* est adhibenda, Paphnutius, superioris Thebaidos episcopus, in Nicæna synodo, censuit non imponendam episcopis, presbyteris et diaconis hanc legem, qua ab uxorum, quas, cum laici essent, matrimonii jure sociaverant, concubitu abstinerent. « Castitatem autem vocabat congressum viri cum uxore legitima. Satis esse, ut qui in clerum fuissent adscripti, juxta veterem ecclesiæ traditionem jam non amplius uxores ducerent : non tamen quemquam sejungendum esse ab ea, quam antehac, tum cum esset laicus, legitime duxisset... Ceterum universus sacerdotum cætus Paphnutii sermonibus assensus. Proinde obmissa ejus rei disceptatione, singulorum arbitrio permiserunt, ut ab uxorum consuetudine abstinerent si vellent (3). »

(1) *Sacrosancta Concilia,* T. II, p. 30.

(2) Cod. Theod., XVI, 2, 34.

(3) *Socratis Historia ecclesiastica,* lib. I. cap. XII. (Edit. Henricus Valesius, 1668.) Cf. id. lib. V. cap. XIII : « Aliam quoque consuetedinem in Thessalia esse cognovi. Clericus ibi promotus, si post clericatum dormierit cum uxore quam ante clericatum legitimo matrimonio sibi copulaverat, abdicatur : cum in Oriente cuncti sua sponte etiam Episcopi eb uxoribus abstineant, nulla tamen lege aut necessitate constricti id faciant (οὐ μὲν ἀνάγκῃ

Quomodo egerit Synesius, nullo ex auctore perspicere possumus. Constat tamen illum, in epistulis quæ post annum 411 scriptæ ab eo fuisse videntur, de uxore non jam mentionem fecisse.

Ut mos erat, ad Alexandrinum ivit noster metropolitam qui eum consecraturus erat. Inde fortasse ad sacerdotes diœcesis suæ illam scripsit epistulam, qua voluntati divinæ se submisisse dicebat, et ab illis petebat, ut pro ipso deum precarentur (1).

Ptolemaida deinde rediit. Illic novam ingreditur vitam, in qua virtutibus omnibus inclaruit ; quid multa? legato par fuit episcopus, ac semper suis utilissimus, idem ac negotiorum publicorum curam studiis liberalibus temperans.

νόμου τοῦτο ποιούντων). Multi enim illorum, episcopatus etiam sui tempore, liberos ex legitimo conjugio susceperunt... » — Cf. quoque. Id. II. cap. XLIII : affirmat Socrates in synodo Gangrensi in Paphlagonia condemnatum fuisse Eustathium, Sebastiæ in Armenia episcopum, qui « presbyteri uxorem habentis, quam dum esset laicus legitimo matrimonio sibi copulaverat, benedictionem et communionem instar piaculi declinandam docebat.. » Animadvertamus tamen nullam Paphnutii mentionem inter episcopos quæ Nicæni concilii canones approbaverunt (Labbé II, p. 54, tres Thebaidos provinciæ episcopos enumerat qui Atlas Schediæ, Tyrannus Antinoæ, Volusianus Lycopolites appellantur.)

(1) Ep. 11.

X

QUOMODO SYNESIUS REM PUBLICAM TRACTAVERIT

DE SYNESIO EPISCOPO

Ptolemaidos incolæ salutem suam in Synesio adeo positam esse credebant, ut indigne ferrent si ille episcopatum abnuisset : « Episcopatum si recusem, inquit, in patriam meam regredi non possim. Omnibus civibus meis in odium veniam et contemptionem (1) ». Exspectabant enim ab illo non tam ut religioni caput esset, quam civitati fortis defensor.

Revera, inter principes et potentissimos non solum Ptolemaidos, sed etiam Cyrenaicæ universæ provinciæ, statim eminuit.

Quia enim Ptolemensis est episcopus, hoc, et Pentapoleos simul est metropolita, et ceteris præest episcopis, et in omni provincia de rebus sacris decernit (2). Episcoporum electionibus (3) et litibus inter provinciæ episcopos intervenit (4). Et

(1) Ep. 95.
(2) Ep. 66, 67.
(3) Ep. 67 et 156.
(4) Ep. 67.

cum ab Alexandriæ patriarcha pendeat ipse (1), non ideo minus habet in suos auctoritatis.

Quidquid potestatis in provincia habent clerici et episcopi, illud Synesius in se unum colligit : in illum, ut ita dicam, coeunt omnia episcoporum officia et jura.

Jamvero leges quædam, a Principibus latæ, illi jus tribuunt interveniendi rebus publicis. Quod illi non jus tantum est, sed quoque officium, cum a populo sit electus : « Ab Andronico, inquit, ad id adducor, ut omnium civium infelicitatis rationem habeam (2) ». Itaque, miseri cujusque quem injuria premit, patronum et defensorem se præbet : « Calamitates, quæ mihi narratæ sunt, et quas ipse vidi, me ad id impulerunt (3) ».

Diu tamen cunctatus, se inter cives et præsidem interponit. Nam quantæ difficultates, quanta pericula interventione sua oriri possint, intelligit et prævidet. Illa jam præsagire potuerat, cum Constantinopolim legatus fuisset, quo tempore Sanctus Johannes Chrysostoma cum Eutropio de imperio colluctabatur : « Prisca tempora, inquit, eosdem

(1) Ep. 67 et 76. — Cf. *Sacrosancta concilia* T. II. p. 46. Canones *Concilii Nicoeni* VI, ex interpretatione Isid. Mercatoris. « Mos antiquus perdurat in Ægypto, vel Libya et Pentapoli, ut Alexandrinus episcopus horum omnium habeat potestatem, quoniam quidem et episcopo romano parilis mos est. »

(2) Ep. 57.

(3) *Id.*

sacerdotes ac judices tulerunt. Nam Ægyptii et Hebræi longo tempore sacerdotum imperio usi sunt. Deinde, postquam, ut mihi videtur, divinum opus humano more fieri cæptum est, Deus ambo vitæ genera separavit ; alterum ad sacra sua, alterum ad regimen hominum atque imperium constituit. Alios enim ad infimarum rerum fæcem convertit, alios sibi sociavit : illi in negotiis, nos in oratione collocati. Ab utrisque vero quidquid honestum, quidquid rationi consentaneum est, requirit Deus. Quid tu igitur antiquum illud revocas ? Quid ea conjungere vis, quæ Deus sejunxit ? Quid nos non administrare, sed administrando depravare postulas ; quo quid infelicius esse potest ? Tibi patrono opus est ? Vade ad eum qui reipublicæ legibus præest. Deo adjutore indiges ? Vade ad urbis antistitem... (1) »

Synesio, quamvis invito, inservire suorum commodis necesse fuit, cum Ptolemenses cives eum elegerint episcopum, cui res suas commendarent : « Omnibus, ait, præpositus sum ut omnes suas apud me calamitates deplorent, ac lugeant..... ne minimo quidem temporis momento familiari mihi otio perfrui licet (2) ».

Synesio enim et adversus præsidem auxilium et adversus Barbaros salutem petunt. Ut quondam

(1) Ep. 57.
(2) Ep. 79.

privatus ob divitias, ita nunc episcopus, adversus præsides provinciæ et militiæ duces majoribus viribus, omni auctoritate colluctatur.

Qua in intercessione, Synesius fortasse aliquid veteri suo odio indulget adversus quosdam Principis ministros et non omnes simultates permittit suas. Vel, sub episcopo, potentem deprehendas, qui fere omnia aut præsidis aut ducis acta pro injuriis habet. Ditissimi enim cujusque et potentis malis præsertim movetur, cujus et simultates complectitur et commodis servit (1) : jure quidem, quod divites et potentes illi avaritiæ et crudelitati præsidis sunt imprimis obnoxii ; potentium enim detrimento altius exaggerata indicuntur tributa ; potentes a legatis præsidis vexantur ; potentes aurum tironicum exsolvunt ; potentes pecunia tantum consequuntur jus provocationis vel ad aulam vel ad præsidis tribunal (ἀυλάναια) (2). E potentium gentibus vi auferuntur puellæ prædivites, quas quidem Principis ministri uxores sæpius sibi appetunt. Potentes eosdem denique insectantur delatores et majestatis crimine accusant, post quod semper reorum bona fisco addicuntur (3).

Synesius certe, dum de principis legatis acrius

(1) *Id.* « Νυνὶ γὰρ οὗτός ἐστιν ὁ πᾶσιν αὐτὸν τοῖς εὐγενέσιν ἐπιτειχίσας Δεκέλειαν... »

(2) V. supra *De præside.*

(3) *Id.*

conqueritur et illis male precatur, non omnium civium querelas tantum exprimit, sed sæpe inimicitiæ suæ indulget, quia legati isti maximas et in illum et in gentem injurias admiserunt (1). Attamen, in epistulis suis, adeo parcit verbis ut vere dicere videatur. Mox etiam majorem quamdam induit personam, et non solum potentium ordinem defendit, sed ipse patronus fit et publicus accusator, cum civitas aliqua aut provincia in discrimine est versata.

Ubi publicum episcopi et defensoris suscepit munus, præsidi Andronico fere quotidie obsistit Synesius. Pro omnibus civibus, de Andronico eloquenter conqueritur. Qualis fuerit ille, optimusne an pessimus an inter utrumque medius, res in incerto habetur. Quod e Cyrenaica ortus erat Berenicensis (2), illud majorem invidiam, majorem iram in hominem commoverat : quo perspici potest quam prudenter lege cautum fuisset, ne quis provinciæ præses eligeretur unde ortus esset (3).

Quidquid id est, Synesius Andronicum profitetur ex Cyrenaica exhausta divitem factum esse, et ab eodem civibus plerisque mala omnibus modis esse

(1) Ep. 79 : « Sed quod malorum est longe maximum, quodque mihi desperatam vitam facit, nunquam antea in precibus ad Deum fundendis frustrari voto solitus, nunc primum frustra me precatum sentio : *qui ærumnis oppressam familiam video* ; et in afflicta patria versari cogor. »

(2) Berenice urbs in Cyrenaico littore Syrti majoris sita erat.

(3) Ep. 73.

allata. Hoc est crimen, ut supra vidimus quod Synesius in Andronicum molitur. Synesius tamen primum comiter et officiose agit, et ab Andronico petit, ut alia ratione rem publicam tractet. Frustra : « Fit omnium, ait Synesius, ad me concursus : et undique statim impellebar auditu malorum et spectaculo ; atque, cum illum admonerem, persuadere non potui : cum increparem, irritavi... (1) »

Andronicus enim neque precibus neque vituperationibus movetur. Imo, quos Synesius in præsidio et patrocinio tutatur, illi imprimis Andronico fiunt invisi (2). Itaque Synesius, animo fractus, episcopatum exuere animo destinat, frustra fretus eloquentiæ viribus, qua olim, ut ait (3), valebat, sacram autem ejus auctoritatem derisui habente Andronico. Sed civium suorum querelæ et ærumnæ novas vires illi reddiderunt et illum pugnam detrectantem revocaverunt (4).

Scripsit ad viros qui Constantinopoli magna apud Principem gratia valebant, ut Pentapolis a tyranno liberaretur, qui eam vexabat. Intercedente Troilo sophista, qui in aula vïr erat haud parvi ponderis, apud Anthemium, prætorii præfectum, de Andronico querimoniam habuit : per leges, rogat ut, jure restituto, legibus cives tuentibus, Andronicus dam-

(1) Ep. 57.
(2) *Id.* « Δι' ἐμὲ γὰρ αὐτὸν ἔχει καθείρξας εἰς ανεπιχείρετον φρούριον. »
(3) *Id.*
(4) Ep. 57.

netur (1). Scripsit quoque ad Anastasium, qui Constantinopoli magna erat auctoritate, cum a studiis esset filiorum Principis, cum quo erat conjunctissimus (2) : « Libera mærore, inquit, ac tristitia Ptolemaida : quam ego urbem sortitus sum, equidem minime volens (3) ». Tota sua epistola Andronicum vehementibus verbis insequitur.

Frustra : namque diu in cives, ut prius, sævire potuit Andronicus.

Itaque, cum Synesius nec Andronicum munere depellere posset, nec in illum iram Principis vertere, his usus est armis in illum, quæ ab Ecclesia acceperat, occasionem amplexus ab Andronico ipso oblatam.

Hæc autem fuit occasio :

Vir quidam princeps Cyrenensis, quem præses nullo jure erat persecutus, et tortoribus tradiderat, jam in eo erat ut periret, cum Synesius ante omnes advocatus e supplicio eripere conatur. Sed præses, furore actus, exclamat hominem, cum capite sit damnatus, vel obstante Ecclesia, esse periturum, affirmans illum frustra spem suam in Ecclesia collocasse, neque quemquam ex Andronici manibus ereptum iri, non si pedem ipsum Christi manibus sit amplexus (4).

(1) Ep. 73.
(2) Cf. Ep. 22 et 121.
(3) Ep. 79.
(4) Ep. 58.

Iste ferocibus verbis divinum sane obtrectabat numen. Quapropter Synesius, occasione data ut tantæ audaciæ frenum injiceret, Andronicum ab Ecclesiæ communione excludendum esse censuit.

« Andronicum, inquit, Berenicensem, infelici Pentapoleos fato editum, et educatum, et adultum, qui patriæ præfecturam pecunia redemit, nemo Christianum existimet, nemo appellet Christianum ; sed tanquam a Deo exsecratus, cum universa sua familia ab omni sit ejectus ecclesia (1) ».

Illud vero notandum est, Andronicum a communione fuisse exclusum, non quod cives oppresserit, sed quod, ut ita dicam, pro Christi et christianæ religionis hoste egerit. Quibus actis, Synesius Johannis cognomine Chrysostomi exemplum secutum esse videtur. Synesius enim sacris Andronico interdicit, « non quia Pentapoli, post terræ motum, post locustam, post pestilentiam, post incendium, post bellum, summam attulit cladem..., sed quoniam primus apud nos et solus omnium factis verbisque Christo maledixit (2) ». Quo constat episcopos timide etiamnunc reipublicæ administrandæ intervenire, et, si quando interveniendum esse censeant, causas afferre sacras.

Attamen, excommunicationis pœna haud fuit irrita : vim contra vehementer exercuit suam. An-

(1) Ep. 58.
(2) *Id.*

dronicus, timore exterritus, superbiam cito posuit. Antequam enim Synesius episcopis Pentapoleos excommunicationem notam faceret per epistulam, qua Andronicum omnibus et sacris et templis arcebat, jubebatque ut omnes magistratus et cives illi domo et mensa interdicerent, ad Synesium Andronicus supplex venit, falsamque facinoris simulans pœnitentiam episcopo se ultro pœnas daturum esse pollicitus est. Clerici Synesio suaserunt ut Andronico parceret : quibus auctoribus, Synesius, quamvis invitus, Andronicum excommunicatione absolvit, ea tamen lege ut « in ejusdem conditionis homines non amplius sæviret (1) ».

Quod providerat Synesius, id cito effecit Andronicus, qui nec promissis stetit nec sævitiam exuit. Jam immodicum ejus imperium et in dies crudelius est factum (2). Ad illud tempus enim civium bona fisco addicere, et cives ipsos necare adhuc cunctatus erat. Nunc contra « quam multi per eum extorres facti! Quam multi antea locupletes per illum ad mendicitatem redacti! Sed levia hæc, si cum nobilissimi cujusdam, nomine Magni, sed per summam crudelitatem sublati, exitu comparentur! » Quippe, sine vero scelere, ut patet, causas tantum

(1) Ep. 72.
(2) *Id.*

fictas afferens, in vincula injici Andronicus illum Magnum, cujus fratrem in exsilium jam projecerat, et eum, donec perierit, verberibus cædi jussit (1).

Quod flagitium Synesius adeo indigne tulit, ut non jam in Andronicum timide egerit. Quam excommunicationem non denuntiaverat, eam, per epistolam ad episcopos Pentapoleos missam, notam fecit (2). Is autem fuit rei exitus, quem omnes optaverant. Princeps enim episcopi auctoritatem quasi agnovisse videtur, quamvis non adhuc lata fuerit lex illa, quæ episcopis de magistratuum negligentia certiorem Principem facere præceperit (3); jam vero ecclesiis et episcopis imperatores sane placere cupiunt (4). Quidquid id est, a munere Andronicus revocatus est (5). Imo illum acriter judicio est persecutus Princeps (6). Sed Synesius, misericordia captus, Andronicum, pro sceleribus, majorem dare pœnam existimavit. Itaque liti intervenit, ut reum

(1) Ep. 72.

(2) *Id.*

(3) V. supra p. 60.

(4) *Cod. Theod.*, XVI, 2, 16 (361) : « In qualibet civitate, in quolibet oppido, vico, castello, municipio, quicumque voto christianæ legis meritum eximiæ singularisque virtutis omnibus intimaverit, securitate perpetua potiatur. Gaudere enim et gloriari ex fide semper volumus, scientes, magis religionibus quam officiis et labore corporis vel sudore nostram rem publicam contineri... »

(5) Ep. 90.

(6) *Id.*

infelicem ipse tueretur. Productus fuerat Andronicus in judicium, ut administrationis suæ redderet rationem, et scelera expurgaret, quæ antea impune admittere videbatur. Synesius tum noster Andronico patrocinari haud dubitavit, quod quidem Principi displicere poterat : « Hunc Andronicum, inquit, oderat quidem (Ecclesia) antea, ob illa quæ perpetrabat, et idcirco illum eousque passa est recidere Ecclesia. Nunc ejusdem miseretur, quod illum imprecatione graviora quædam expertum esse sentiat. Itaque potentibus etiam viris ejus gratia molestiam fecimus... Quare nos eum e funesto tribunali detraximus ac cæteris in rebus leviores illi multo calamitates reddidimus (1) ».

Haud multo ante, Constantinopoli, Johannes cognomine Chrysostomus, Eutropium, quem potentem et gratia Principis florentem insecutus erat et e munere exegerat, eumdem bonis, gratia et munere orbatum, furenti populo, fortasse ante Synesii ipsius oculos, eripuerat.

*
* *

Metropolitæ non tantum erat avaris præsidibus obsistere : sæpe etiam, exercitu incomposito, im-

(1) Ep. 89 ad Theophilum.

bellis ducis officium usurpabat (1). Noster igitur, cum episcopus est electus, eamdem et virtutem et prudentiam retinuit, quam, latifundiorum dominus et e potentibus unus, approbaverat, cum tumultuarium crearet exercitum et Barbaros repelleret.

Anno 412, Gennadio præside, Ausuriani rursus Cyrenaicam invadunt (2). Dux Innocentius, cum et ætate fractus esset et pauco milite uteretur, ad Barbaros debellandos aut nihil fecit aut nihil facere potuit (3).

Barbari igitur, sine pugna et sine sanguine, pleraque oppida occupaverunt, urbes agrosque sunt populati. Imo audacia elati, templa violantes, sacris pollutis, in servitutem paganos abstrahebant; jamvero incolas qui ætate et viribus vigebant, eos adversus patriam suam pugnare cogebant inclementes isti victores.

Erat ergo Pentapolis magno in discrimine versata, et in eo ut ad extrema prolaberetur. Synesius, cum secundam suam recitavit Catastasim, patriæ quasi emortuæ funebrem laudationem habuit. Etenim ex omnibus urbibus et oppidis sola superstes stabat Ptolemais. Nam Barbari, qui olim

(1) Diehl., op. cit., lib. III, cap. III.

(2) Συνεσίου Κυρηναίου κατάστασις ῥηθεῖσα ἐπὶ τῇ μεγίστῃ τῶν βαρβάρων ἐφόδῳ, ἡγεμονεύοντος Γενναδίου, καὶ Δουκὸς ὄντος Ἰννοκεντίου. (*Patrologia*, T. 66).

(3) *Id.*

pauco agmine fines tantum invadebant ut oves bovesque abigerent, nunc, elati audacia, præcipuam Cyrenaicæ provinciæ urbem obsidere non dubitant.

Quod erat, haud multos post annos, facturus divus Augustinus Hipponi, quod Gregorius papa Romæ (1), id noster et Ptolemaide fecit : civium enim suorum et animos recreavit et urbem ipse præsidiis munivit. In turribus excubiis positis, circitores creavit, qui vigilias reviserent, ne oppidum intempesta nocte invaderetur. Ipse, inquietus et intentus, quæ in promptu habebat, signo dato, arma induebat (2) : « Vivo enim, scribebat ad fratrem suum Synesius, in infesta hostibus regione minime privatus, mihique uni omnium calamitates deplorandæ sunt ; imo sæpius ad propugnacula prosiliendum, quasi ad militiæ societatem, non ad fundendas preces conductus fuerim (3) ».

Illum vero Synesius sui laboris cepit fructum, quem non erat habiturus Augustinus. Nam Barbaros vidit a Ptolemaide discedentes, deinde iterum e Cyrenaica exactos. Dux enim Marcellinus, quem Synesius, in epistula LXII, laudibus extollit, quod et summa fuit religione, et barbaros vicit, egregie res bello gessisse, episcopo Synesio, et a Cyrenaica

(1) Cf. Diehl., op. cit., lib. III, cap. 3 ; Gregorius Magnus, quasi militum dux, Romæ defensioni præsidebat, et, ejus exemplo, italicas civitates armis protegebant alii episcopi.

(2) Catastasis in maximam Barbarorum excursionem prolata.

(3) Ep. 88

Pentapoli maxima pericula amovisse et civitatibus pacem dedisse videtur (1).

(1) Ep. 62. Laudat Synesius Marcellinum qui, cum bello vexatas urbes accepisset, *foris quidem* a multitudine et furore barbarico, intus vero a militari insolentia et militarium præfectorum avaritia, pacem restituit

EPILOGUS

Quamdiu Synesius et Ptolemensis episcopus fuerit et Pentapolim defenderit et servaverit, nullo auctore comperimus, hoc tantum constat, scilicet nullam a Synesio epistulam, post annum 419, jam scriptam fuisse. Sunt qui putent Synesium ad annum 430 vixisse, cum Evoptius, Ptolemensis episcopus, Ephesino concilio, anno 431, adfuerit (1).

Fueritne ille Synesii frater, incertum (2). Sed, si res esset certa, nobis fidem non faceret Synesium ad id tempus vixisse. Aliis vero quidam scriptoribus si credendum est, anno 414 vel 415, ab episcopatu cessit Synesius, sed utrum infirma valetudine luctuque ex præmatura filiorum morte capto (3) absumptus,

(1) Idem Evoptius sententias a tribus synodis in Nestorium latas suscripsit. Cf. Schneider, op. cit., p. 41 (cap. *Quo anno mortuus sit Synesius).*

(2) Clausen., p. 224. — Cf. Schneider, p. 42 : « Sed recte Clausenius monuit, incertum esse num Evoptius ille Synesii frater fuerit, pluresque inter Synesium et Evoptium sedem Ptolemaidis occupare potuisse. Huc accedit, quod Evoptius non frater minor natu sed major fuit Synesii, id quod, etsi sententiam illam non prorsus reprobet, valde tamen incredibilem reddit. »

(3) Cf. Schneider, p. 42 : « Quas alias duas profert Wernsdorfius (Diss. de Hypatia.) rationes, unam errore abductus finxit hanc : nullam ad Cyrillum, Alexandriæ episcopum, Theophili successorem, epistolam missam exstare affirmat, quod

aut graviorum oppressus munerum pondere, in cœnobium effugerit (1), nullo documento comprobatur.

Attamen, cum rara sint scripta, quæ referant quomodo Synesius rem publicam tractaverit, quam personam quamque auctoritatem habuerit ille noster, ex rebus gestis perspicere possumus.

Synesio enim inest quædam similitudo cum viris principibus, latifundiorum dominis, qui, ævo medio, rei rusticæ, belli, venationis studiosi, nemini impares, in saltibus, castellisque, ne regalibus quidem legibus ultro parebant. Quorum instar, principis ministros parvi pendens, omnibus iis patrocinatur, qui, præsidum injuriis obnoxii, lamentantur. Eadem vi, eadem virtute patriam Pentapolim adversus Barbaros defendit.

Sacram profecto quamdam induit personam, cum Ptolemensis episcopus a civibus suis est

plane refellitur ep. 12, ad Cyrillum data. Alterum proponit idem argumentum, quod supra removimus : Evoptii fratris successionem in episcopatu. » — Putat vero Druon in anno 413 Synesium mortuum esse.

(1) Schneider, p. 45 : « Quam in rem quadrat, quod ep. 10 (τῇ φιλοσόφῳ) eodem fere tempore scripta, una cum liberis suis se et amicis et omnium benevolentia privatum esse dicit. Ipsam Hypatiam, divinissimam animam, quam unam sibi permansuram speraverit, quod a se recesserit, accusat... Ipsam fortasse eædem Hypatiæ dicere possumus causam, quæ etiam Synesio horam maturaverit supremam. Quam ob rem, diem mortalem ad annum 416, certe post Hypatiam trucidatam, producendum esse suspicor... »

electus; sed, quod de rebus sacris decernit, illud ejus consiliis et auctoritati majus quoddam addit pondus. Synesius tamen non fuisset quam maximus a civibus designatus, nisi, inter ditissimos Pentapoleos latifundiorum dominos, agris, ingenio, rebus gestis valuisset. A Ptolemensi autem populo episcopus electus est, quia clientibus multis utebatur; deinde electus, totius quasi Cyrenaicæ patronus exstitit. Synesium ergo cives sui ad episcopatum evexerunt, et quia domi militiæque bene de Pentapoli meruerat, et quod, majore auctus honore, majoribus beneficiis patriam suam erat affecturus.

E Synesii vero vita et gestis, quomodo dissolveretur romanum imperium, jam ineunte quinto seculo dignoscere possumus, quod magis in dies imbecillis Principis auctoritas erat facta : primum, quia latifundiorum domini, vel « potentes, » in dies invaluerant ; deinde, quod Ecclesiæ consilia tum apud cives cum apud Principem ipsum et contra præsides, Principis vicarios, magis valebant.

VIDI AC PERLEGI

Lutetiæ Parisiorum, in Sorbona; a. d. XVII kal. nov. anni MDCCCXCIX.

Facultatis Litterarum in Universitate Parisiensi Decanus,

A. CROISET.

TYPIS MANDETUR:

Academiæ Parisiensis Rector,

GREARD.

TABULA